

SZAKDOLGOZAT

Nyilas Kende

2023.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkerti Intézet

Tájrendező és kertépítő mérnöki alapképzési szak

Szabadterek elemzése Eger belvárosában

Belső konzulens: Dr. Balogh Péter István,
tanszékvezető,
egyetemi tanár

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Kert- és
Szabadtértervezési
Tanszék

Készítette: Nyilas Kende

Budai Campus

2023.

Tartalom

1. Bevezetés	2
2. Egri táj-és településtörténet	4
2.1. Eger rövid ismertetése.....	4
2.2. Történeti áttekintés.....	5
2.3. Eger ma, tájépítész szemmel	9
3. A vizsgált terület lehatárolása.....	11
4. Eger Belvárosának szabadterei	12
4.1. Dobó István tér	13
4.2. Kis Dobó tér.....	17
4.3. Gárdonyi Géza tér	19
4.4. Végvári vitézek tere	22
4.5. Belső udvarok és az Erzsébet udvar.....	25
4.5.1. Belső udvarok.....	25
4.5.2. Erzsébet udvar	25
4.6. Érseki palota udvara	29
4.7. Eszterházy Károly tér	34
5. A belváros szabadtereinek kapcsolata.....	38
6. Javaslatétel	40
7. Összegzés	42
8. Irodalomjegyzék.....	43
9. Ábrajegyzék.....	46

1. Bevezetés

Szakedolgozatomban Eger belvárosának szabadtereit és azok kapcsolatait vizsgálom. Elsőként a város helyzetét, környezeti viszonyait és a térségben betöltött szerepét ismertetem. A történelmi háttér és a jelenkori helyzet bemutatása után rátérek a vizsgált terület lehatárolására. Ezután a kiemelt területeket terepi vizsgálataim alapján külön-külön bemutatom, majd kapcsolataikat elemzem, végül javaslatokat teszek a jövőbeli fejlesztések irányaira.

A következőkben a szabadterek fogalomkörét kívánom tisztázni, a hozzá kapcsolódó egyéb kifejezések ismertetésével, hogy komplex képet adhassak a város tereinek szerveződéséről.

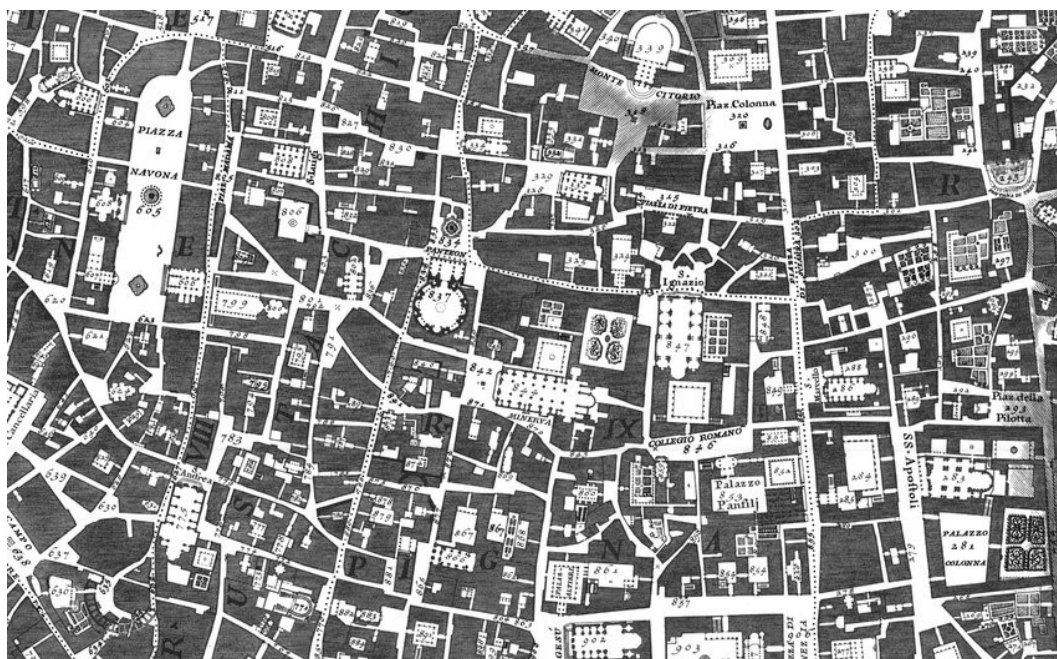
A szabadtereket A magyar nyelv értelmező szótára így értelmezi: „Előadás, gyűlés céljára alkalmas térség, építmény a szabad ég alatt.” (MTA 2004). A Magyar Tájépítészek Szövetségének weboldalán azonban már a következő áll: „Felülről nyitott, az időjárás hatásainak kitett, emberi használatra feltárt, építészeti, tájépítészeti eszközökkel alakított külső tér.” (URL1) Tehát olyan külső terekről van szó, melyek megfelelő eszközökkel alakítva emberek csoportjai számára is használhatóvá válnak.

Mőcsényi Mihály a zöldfelületek kapcsán ezeket állítja: „Településökológiai értelmezésben a zöldfelület a térben kibontakozó effektív zöldnövényi felszín jelöli.” „Településrendezési értelemben a település növényzettel fedett területeit együttesen zöldfelületnek nevezzük.” (MŐCSÉNYI ORMOS 1958) Így tehát ha zöldfelületekről beszélünk, fontos a biológiai aktivitás és a felületek városon belüli összessége is.

Az OTÉK-ban foglaltak szerint „a zöldterület állandóan növényzettel fedett közterület (közpark, közkert), amely a település klimatikus viszonyainak megőrzését, javítását, ökológiai rendszerének védelmét, a pihenést és testedzést szolgálja.” (OTÉK) Ez a definíció tehát jogi kategória, el kell különíteni a zöldfelületek fogalmától.

Giambattista Nolli 1748-ban készített térképe Róma nyilvános tereit mutatja be, oly módon, hogy az épületek közti negatív terekre koncentrált (1. ábra). Az ő munkássága azt támasztja alá, hogy a város egy szövet. Ebben a szövetben pedig egységben léteznek a látszólag külön álló terek is. (URL2) (URL3)

Ezek alapján a városi szabadterek elemzésénél fontos a terek önmagukban betöltött funkciója mind ökológiai, mind emberi használat szempontjából, ugyanakkor a városi szövetben együttesen betöltött szerepük, funkciójuk is.

1. ábra. Nolli térképének részlete (1748)

forrás: https://www.researchgate.net/figure/Positive-and-negative-spaces-in-Rome-Rome-Tile-5-of-the-Nolli-Map-of-Rome-1748-by_fig2_344428956

2. Egeri táj-és településtörténet

2.1. Eger rövid ismertetése

Eger megyei jogú város Heves megye központja (2. ábra), az Északi-középhegységben található, az M3-as autópályáról az M25 jelzésű autóúton keresztül, a 24-es és 25-ös számú másodrendű főutakon, illetve a 87-es számú vasútvonalon közelíthető meg.

Eger városa országos jelentőségű borvidék központja, mely leginkább az egeri bikavérről ismeretes. A város kiemelt turista célpont is. Történelmi belvárosának barokk kori bérházai és különböző intézményeinek impozáns épületei rengeteg látogatót vonzanak. Legfőbb nevezetességek a vár, a Minaret, a Líceum, hazánk második legnagyobb bazilikája és a főegyházmege érsekségének Így tehát vallási központ is, mely a történelem során meghatározó volt. Térségi kulturális központtá válásának oka a római katolikus egyház szerepe mellett az oktatásban is keresendő. Neves iskolái és egyeteme is van a városnak, sőt, híres zeneiskolája is.

A térség kisebb településeinek tanulóit tehát nagy erővel vonzza magához. Járási központként és megyeszékhelyként gazdasági súlya a térségben meghatározó. Folyamatosan bővülő ipari és kereskedelmi hálózat működik benne.

Több alvóváros jellegű település veszi körbe. A lakosság egy része jellemzően mezőgazdaságban dolgozik, de a gyermekek tanulási célból, a felnőttek pedig igen gyakran ipari vagy szellemi munka miatt nappal a városban tartózkodnak.

A város szerkezetét tekintve változatos. A sűrű beépítésű belvárosi területek, sokféle panelházas lakóövezetek, de kertes családi házas beépítések is jellemzőek. Külön ipari és kifejezetten kereskedelmi funkciót ellátó városrészek is jöttek létre. A történelem során bekebelezett települések neveit ma is őrzik a városrészek. A legtöbb helyen pedig szerkezetileg is jól elkülöníthető a kisebb akkori települések szerveződi elve.

A Bükk hegység előtéri dombságaként a Bükk-alja kistájhoz tartozik (DÖVÉNYI 2010). A mészkőhegység talaja és az időjárási tényezők kedvező viszonyokat teremtenek a szőlőtermesztésnek. Eger városának kialakulásában fontos szerepet töltek be a felszíni és felszín alatti vizek. A patak máig meghatározza a város arculatát, a meleg vizű források kulturális fejlődést hoztak.

2.2. Történeti áttekintés

A település és környéke, ásatások alapján már a kőkortól lakott terület, a korai középkorban feltehetőleg avarok és szlávok élhettek itt. Eger kialakulásában legfontosabb szerepet azonban Szent István első törvénye töltött be, mely a templomépítésről és a papi feladatok elvégzéséről szól. A püspökség korai székhelye a felsőtárkányi Várhegyen kapott helyet, az egi Várhegyen ekkor csak kis erődítmény állt. (NAGY 1978)

A fejlődés azonban többször megszakadt a város elpusztulásával járó történelmi események miatt. Elsőként a tatárjárás pusztította el a várat és a várost. Az akkori püspök parancsára az újjáépítéskor az egi Várhegyen álló erőd falait emelték meg, belsejében román stílusú székesegyházát építettek. A templom és az erőd Szent János evangélista nevét kapta.

A huszita hadjáratok nagy károkat okoztak a XV. század első felében. Mátyás király uralkodása idején indult ismét virágzásnak, erről az akkori püspöki székesegyház reneszánsz stílusú átépítésének nyomai is árulkodnak. Az 1514-es parasztlázadás után porig égették a várost. A kettős királyság alatti bizonytalan helyzet idején 1552-ben Dobó István várkapitány visszaverte ugyan a török hadakat, 1596-ban a vár elesett, megkezdődött a török uralma.

A vár falainak anyaga riolittufa, mely időtállóság szempontjából nem előnyös, így a vár korszerűsítése mindig rendkívül fontos volt. A husziták elleni védekezés után Dobó idejében történtek nagyobb változtatások, ekkor vált külön a belső és külső vár, nagy munkálatokkal válhatott a végvárrendszer egyik kulcs helyszínévé. Eleste után a törökök tovább bővítették. (URL4)

A török időkben Eger vilajet központ volt, kulturális szerepe igen megnőtt. Forrásokkal táplált fürdőket létesítettek, illetve a hódoltság legészakibb imatornya, a Minaret épülete máig fennmaradt, mely az egykori dzsámi része volt.

1687. decemberében szabadult fel a város, az itt maradt törökök kiűzését követően egy évvel később szabad királyi várossá nyilvánította I. Lipót. Az egi érsekség ezután kapta meg a máig hozzá tartozó épületeket. Az ezt követő időszak a fellendülés korszaka. Barkóczy Ferenc (1710-1765), majd Eszterházy Károly (1729-1799) érseksége alatt épült újjá barokk stílusban a város. Később, Pyrker János László érsek (1772-1847) nevéhez köthetően az újjáépítés virágkora zajlott.

A székesegyház helyén a középkor óta templom állt. A korábbi Szent Jánosnak szentelt templomot a törökök mecsetként használták, végül az 1820-as években bontották le. 1827-ben került Egerbe Pyrker János László érsek, az ő szándékai szerint Hild József tervei alapján neoklasszicista stílusban székesegyház épült 1831. és 1837. között, bár freskói csak az 1950-es években készültek el teljesen. (URL5)

A Várhegyen álló érseki palotából az 1596-os ostrom idejére leköltözött az érsekség a mai épületegyüttes akkori részeibe, hiszen a várat hadi területté nyilvánították. A török fennhatóság alól felszabadulva 1712-ben kezdte meg Erdődy Antal Gábor püspök az első reprezentatív építkezést, melyet Barkóczy Ferenc érsek folytatott. Az általuk létrehozott épületekből ingóságok nem maradtak meg, az eredeti szerkezetet viszont feltehetően három palota és azok kiszolgáló épületei, illetve lakóházak összeépüléséből jöttek létre. 1763-tól Eszterházy Károly érsek utasítására nagy átépítések következtek. A palota mai alakját azonban az 1801-es tűzvész utáni felújítás határozta meg, melyet már Pyrker János László érsek vezetett.

Eszterházy Károly érsek kapcsán mindenképpen említeni kell a Líceum építését. Feltett célja volt egyetemet alapítani Egerben, ennek alapjaként készült el az épület 1765. és 1785. között. 1776-ban csillagvizsgáló nyílt a kor legmodernebb eszközeivel. Az érsek nevét 1989. óta viseli az intézmény. A korábbi főiskola csupán 2016. óta egyetem, 2021-ben pedig az Egri Főegyházmegye fenntartásába került. (URL6)

Az egri vár a Habsburgokhoz kerülése után hatalmas károkat szenvedett. A császári 1701-ben elrendelte lebontását. Ezután az egyházhhoz került, ahol a XVIII-XIX. század fordulóján tudatosan tovább bontották, így ekkorra már csak egy füves dombként magasodott a város fölé. (URL7)

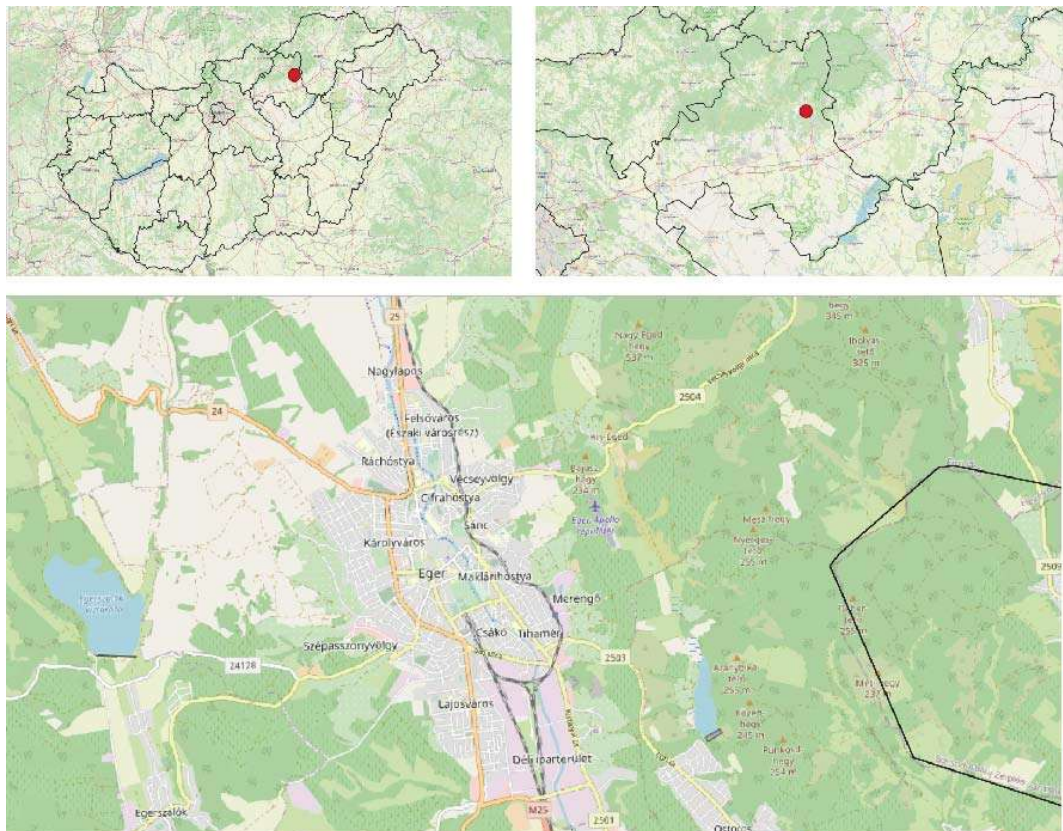
2009-2014-ben újították fel, az évtizedek óta nem látogatható részek ismét megnyílhattak, a 2016-ban kezdődő, máig tartó munkálatok a Nemzeti Várprogram keretén belül történnek. Ásatásokat végeznek, a vár környékén is tártak fel helyszíneket, illetve komplex, korszerű turisztikai látogatóközpontot hoztak létre. (URL8)

A város 1854-ben váltotta meg a kilenced és a taksa fizetését az egyháztól, így gazdaságilag függetlenedett. A XIX. században azonban, más nagyvárosoktól

eltérően, a polgárosodási folyamatok nem gyorsultak fel. Az ipar fejlődését akadályozta, hogy bár vasútja volt a városnak, a Budapest-Miskolc vonal központja Füzesabony lett, így Eger nem került a fő összeköttetés vonalába. (NAGY 1978)

A XX. században így az iskolavárosi jelleg vált kiemelkedővé. Papnevelő intézet, főiskola és színház is elérhető volt, 1933-tól már gyógyfürdő engedélye is volt a városnak. A II. világháború utáni iparosításban azonban kulturális szerepe nagyban sérült. Az 1970-es évek jellegzetes panelházai egyre több helyen épültek, a 80-as évekre kerülőút épült, a belváros egy része felszabadult a járműforgalom alól. A város terjeszkedése a rendszerváltás után sem állt meg, a külvárosi terjeszkedés részeként bevásárló negyed és ipari park jött létre.

2. ábra. Eger országos, regionális és térségi elhelyezkedése

alaptérkép: opentreatmap.org

I. Katonai Felmérés 1782-1785.
forrás: <https://maps.arcanum.com>

II. Katonai Felmérés 1819-1869.
forrás: <https://maps.arcanum.com>

III. Katonai Felmérés 1869-1887.
forrás: <https://maps.arcanum.com>

Katonai Felmérés 1941.
forrás: <https://maps.arcanum.com>

3. ábra. Magyarország Katonai Felmérései
forrás: maps.arcanum.com

2.3. Eger ma, tájépítész szemmel

A város az utóbbi évtizedben egy fejlődési hullámon megy keresztül. Térségi szinten infrastruktúra-fejlesztés zajlik, a belvárosban pedig turisztikai jellegű beruházásokat valósítanak meg. (URL9) Ebben a szakaszban részletezem a közlekedési infrastruktúra elemeit, ismertetem a város fontosabb zöldterületeit és rekreációs helyszíneit, hiszen ezek a tényezők befolyásolják a belváros működését.

A városszerkezetet meghatározó legfontosabb közlekedési infrastruktúraelem a 25. számú főút. Dél felől Északra haladva, a belváros megkerülésével szeli át a várost. Az M3 jelű autópályával való közvetlen összeköttetést az M25 jelű autópályát jelenti. Utolsó szakaszának átadására 2020-ban került sor (URL10). A beruházás lehetővé tette a város szorosabb bekapcsolódását az országos gazdasági és ipari hálózatba. Az integrációt segítik a vasúti fejlesztések is, melynek eredményeképp közvetlen járat közlekedik Budapest és Eger között, az IR87 Agria InterRégió névvel.

A déli városrészben található az ipari terület, északi részén pedig a bevásárló negyed. Az összeköttetést jelentő forgalmas főút mellett egyéb mellékutak is fontos szerepet játszanak a város közlekedésében. Szakdolgozatomban a belvárosi forgalom szempontjából fontosakat emelem ki. A város déli részéről érkező autós forgalom a Deák Ferenc utcán, illetve a Kertész utca – Maklári út pároson keresztül érkezik a belvárosba, a Kossuth Lajos utcára. Az északi városrész felől a Széchenyi István utca, míg Vörösmarty Mihály utca – Törvényház utca mindkét irányból érkezőknek összeköttetést jelent.

Eger legjelentősebb zöldfelülete a Szmrecsányi Lajos kert (Érsekkert), mely a város szívéből délre húzódik. Nagy kiterjedésű zöld terület, rekreációs helyszín, méltán nevezhető a város egyik szimbólumának. Kedvelt turistacélpont a Szépasszony-völgy is a város nyugati felén. A pincesorok és vendéglők széles közönséget szolgálnak ki. A város két jelentős sportlétesítménye a Szentmarjay Tibor Városi Stadion és az Északi Sporttelep. Rekreációs lehetőségként túraútvonalakkal is találkozhatunk, ismertebbek a Kéktúra és a Mária Út.

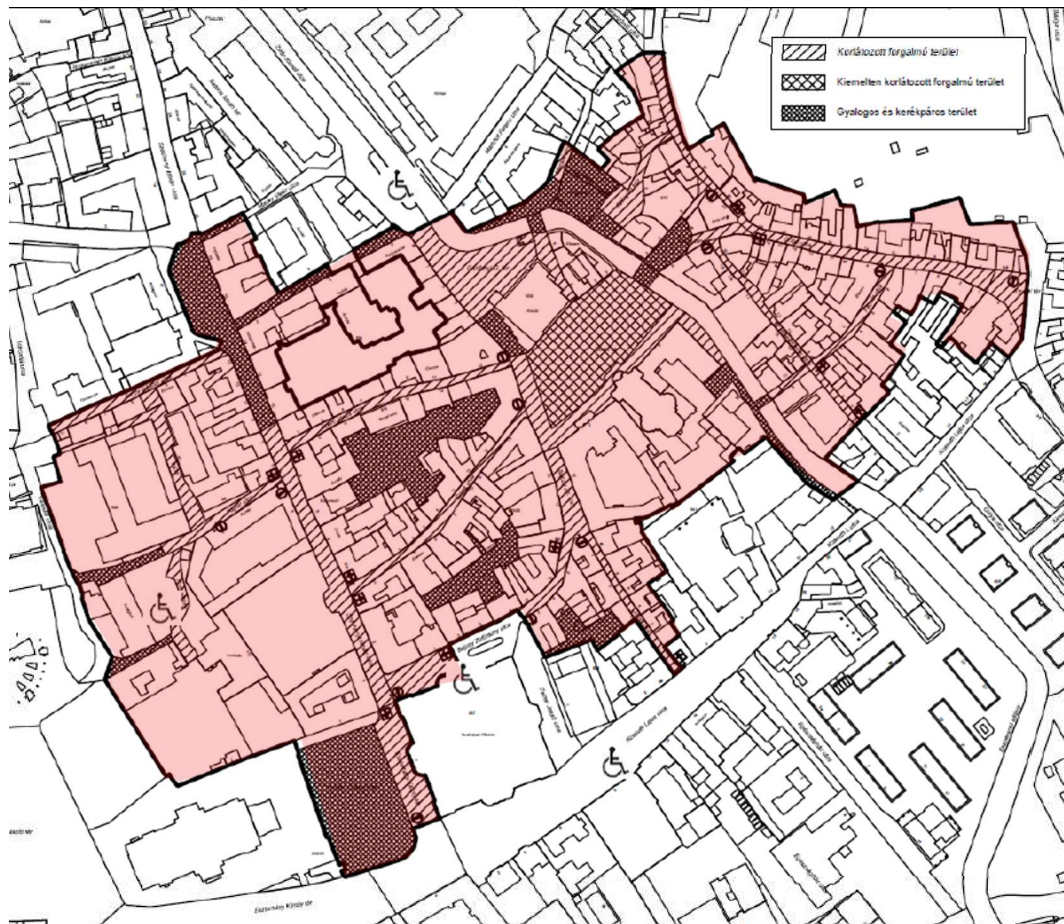
A város legforgalmasabb helyszíne azonban a belváros. A kiemelt turistacélpontok mellett a lakossági igényeket is kiszolgáló terület ez. Számtalan középület: hivatal, posta, színház, iskola található itt, illetve bevásárló központ és vendéglátó egységek is. Fontos azonban kiemelni a mindezeknek otthont adó szabadtér rendszert. Szerepe komplex, hiszen összeköttetést, rekreációs helyszínt kell jelentsen, mindemellett reprezentációs és ökológiai szerepe is van.

3. A vizsgált terület lehatárolása

Az általam vizsgált terület a történelmi belváros városrész, melyet a Eger megyei jogú város önkormányzat 46/2015 XI.26. önkormányzati rendelete a történelmi belváros közlekedési rendéről című dokumentumban tárgyalnak. Szakdolgozatomban ezen határon belüli fontosabb szabadterekkel foglalkozom (4. ábra).

Az így lehatárolt területen található szabadterek különböző besorolásúak, eltérő funkciójuk, az elmúlt évtized során felújításra kerültek. A szakdolgozatomban tárgyalt 7 legfontosabb szabadtér a város főtere, a Dobó István tér, közvetlenül mellette a Gárdonyi Géza tér, a Kis Dobó tér és a Végvári Vitézek tere, az Érseki palota udvara, az Erzsébet tér és az Eszterházy Károly tér.

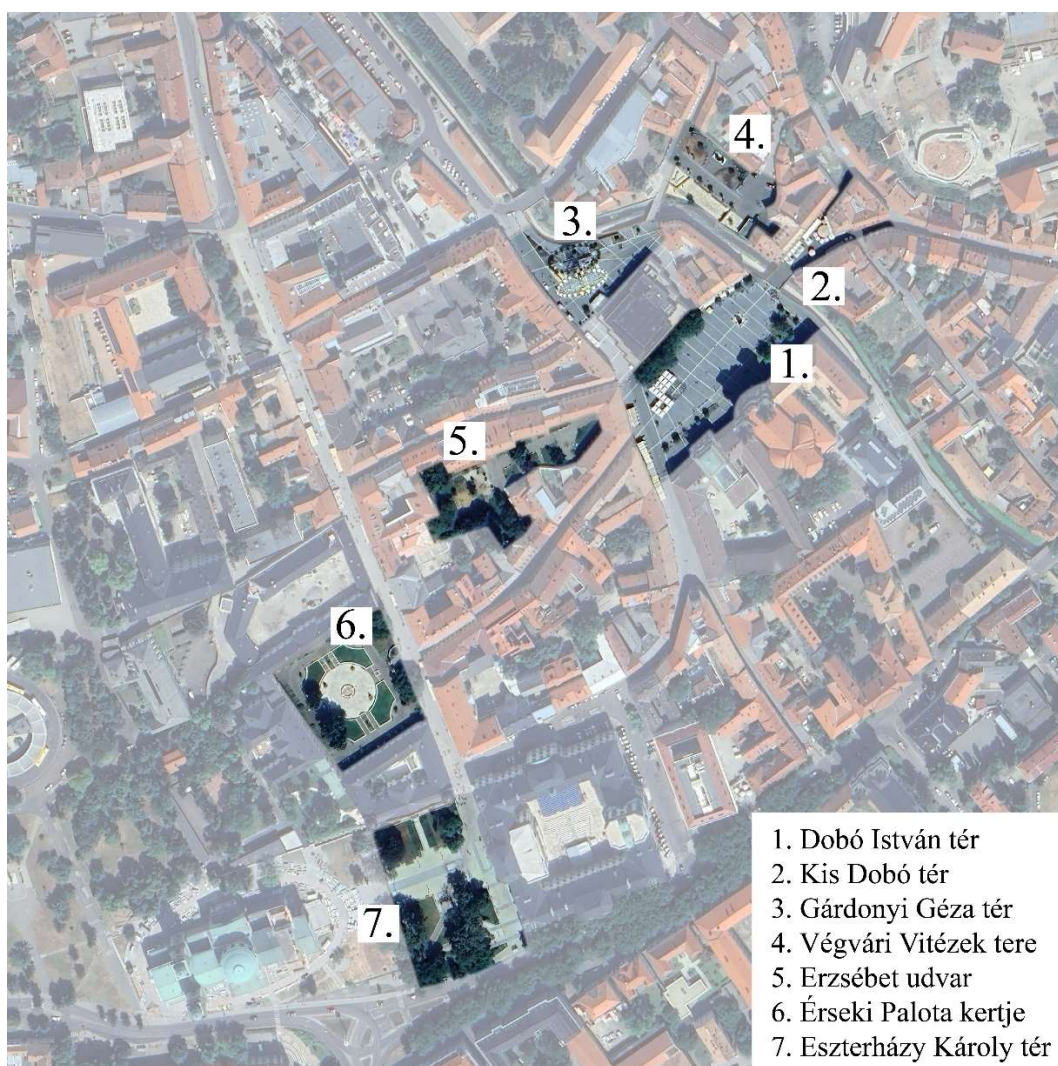
4. ábra. Lehatárolás

alaptérkép: Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 46/2015. (XI. 26.) önkormányzati rendelete a történelmi belváros közlekedési rendjéről

4. Eger Belvárosának szabadterei

A 7 kiválasztott szabadter (5. ábra) helyszíni vizsgálatát 2023. május 5-én végeztem. Ebben a fejezetben a terepbejáráson gyűjtött tapasztalataimat írom le, kiegészítve egyéb kutatásaim alapján. Minden szabadter leírása után egy-egy tablót állítottam össze, melyen helyszínrajz és saját fotókból készült összeállítás látható.

A szabadtereket egységes elv alapján mértem fel és elemeztem. Összegyűjtöttem leíró adataikat, megvizsgáltam arculati elemeiket, mind anyaghasználat, burkolatok, berendezések, képzőművészeti alkotások és növényzet szempontjából. Kitérek ezen felül a funkciókra és egyéb helyszíni tapasztalataimra.

5. ábra. Átnézeti térkép

alaptérkép: Google Earth 2022. július

4.1. Dobó István tér

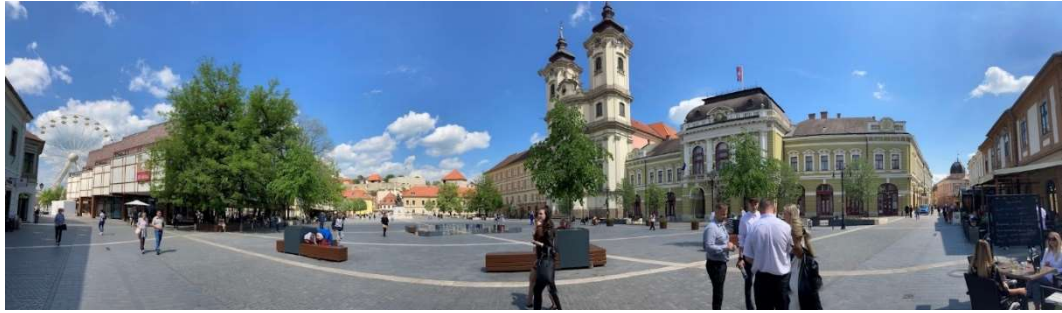
A Dobó István tér Eger városának főtere. Észak felől a Centrum áruház, illetve vendéglátó egységek épületei, Keleten az Eger-patak, Délen a Páduai Szent Antal (Minorita) templom és hozzátartozó rendház, illetve a városháza, Nyugaton pedig vendéglátó egységek és lakóépületek határolják. Északon a Gerl Mátyás utcán, a Kis Dobó térről átvezető hídon, Keleten az Eszperantó sétányon, Délen a Bajcsy-Zsilinszky Endre úton, Nyugaton pedig az Érsek utcán, a Szent János utcán és a Zalár József utcán keresztül közelíthető meg. Helyrajzi száma 4906, területe 7218m², a HÉSZ besorolása szerint pedig különleges burkolt köztér (Kb-Kt) (HÉSZ, TSZT, TULAJDONI LAP).

A tér már a XVIII. században készült első katonai felmérés szelvényein is látható (3. ábra). A II. világháborút követő időszakban is még piactérként funkcionált. A teret körülvevő épületek közül hat műemléki védelem alatt áll. Legtöbbjük barokk stílusban épült bérház. Kiemelendő a Minorita templom, szintén barokk stílusban, illetve a hozzá tartozó rendház épülete. A Polgármesteri Hivatal eklektikus stílusú épülete helyi védelem alatt álló épített érték, akárcsak a Forst-ház, melyről az Erzsébet udvarról szóló fejezetben bővebb leírás olvasható. Az épületek állapota kitűnő, a templom és a városháza felújításra került.

A téren azonban a XX. század második felében épült Centrum áruház áll, mely stílusában és méretében elút a műemléki környezettől. A térszervezésben is hangsúlyos, hiszen a Dobó térről leválaszt egy szeletet, melyet ma Gárdonyi Géza térként ismerünk. Az épületben Spar áruház, Erste bankfiók, egy divatáruház és egy vendéglátóegység is megtalálható.

A Dobó tér elsődleges szerepe a város legfontosabb eseményeinek, rendezvényeinek lebonyolításában van. Nagy területe, központi elhelyezkedése, illetve burkolt felületei teszik erre alkalmassá. A belváros közttereinek megújítási hullámát ez a tér indította el. A munkálatok 2013-tól 2014-ig zajlottak (URL11). A tervpályázat első helyezettje az Egri Építész Iroda Kft. lett (URL12). A megújítás a környék többi közterületét is érintette a következő években, így a felújításról teljes képet azok vizsgálatával együtt kaphatunk.

saját fénykép

A felújításkor a burkolat cseréjére, új bútorok kihelyezésére és új növények telepítésére is sor került, azonban ezek mellett nagy változást jelentett a képzőművészeti értékek áthelyezése és restaurálása. A téren 1907. óta álló Dobó István szobor Stróbl Alajos munkája. A bronz szoborcsoport központi alakja Dobó István várvédő, aki az 1552-es ostromról vált híressé, melyről Gárdonyi Géza Egri csillagok című művében olvashatunk. Jobbján egy várvédő vitéz látható, balján pedig egy egri nő, amint követ hajít az ostromló törökre (URL13)

A téren állt egy másik szoborcsoport is, a Végvári vitézek, melyet Kisfaludi Strobl Zsigmond készített 1968-ban. Ez az alkotás azonban áthelyezésre került, létrehozva a Végvári Vitézek terét a patak túlsó partján (URL14). Megtalálható még egy dombormű is, mely a belváros lekicsinyített mását mutatja be.

A tér délnyugat-északkeleti tájolású, főtengegyét szökőkút indítja, mögötte a Dobó szobor helyezkedik el. A tengely folytatásában gyaloghíd vezet át a Kis Dobó térre, lezárásában pedig az egri vár emelkedik a tér fölé. A tengellyel párhuzamosan, annak két oldalán zöldfelület, illetve pihenő zóna található.

Az új burkolat sötétszürke színű, magas minőségű, nagyeleemes terméskőburkolat. Kiskockakő a tér szélein, az épületek előtti területeken láthatók. Fő díszítőelemként mészkő sávok törik meg a burkolati architektúrát.

Terepviszonyok tekintetében a tér a patak irányába emelkedik. A főtengegy vonalában egy gerinc található, melyről a tér szélei felé folyik az összegyűlő csapadékmennyiség, mely az erőteljes beépítettség miatt igen jelentős. Az épületektől a burkolatok a tér belseje felé lejtnek, így a kialakuló mélyvonalakban rácsos folyókák kerültek elhelyezésre. A téren álló szökőkút víz- és fényjátékkal szórakoztatja az érkezőket. Burkolata és folyókáinak anyaga is megegyezik a tér többi részének burkolatával.

Ülőfelületekként padok és mobil bútorok mellett, megfelelően kialakított támfalak is szolgálnak. A terméskő támfalak a főtengely két szélén található meg, főként a fák számára biztosítanak teret. A támfalak tetején fa ülőfelületet helyeztek el, melynek 50 cm magassága van. Fix helyzetű padokból 16 darab került elhelyezésre. A Városszépítő (URL15), Urban típusú padjai ezek melyek porfestett acél szerkezetből és fa ülőfelületekből állnak, dübeleléssel rögzítettek.

Elhelyeztek 14 darab szemétygyűjtőt is, a Városszépítő Konstruktív kerek termékéből. Kerékpártároló a területen nincs. A világítást 20 darab kovácsolt vas kandeláber biztosítja, illetve a szobor és a városháza előtti földbe süllyesztett LED díszkivilágítás.

A rendezvények keretein belül gyakran állítanak színpadot, hozzá a közönségnek székeket, árnyékoló sátrakat helyeznek ki. Egyes rendezvényeken árusító bódék felállítására is sor kerül. Ezen építmények hiányában a rendezvények nélküli időszakokban mobil bútorokkal töltik meg a teret. Ezek között fa ülőfelületek és fém planténerek, illetve fa kaspók is vannak. Ezeket az elemeket kombinálva többféle látvány jöhet létre, illetve mozgathatóságuk miatt a rendezvényekre való felkészülés egyszerűsödik.

A tér növényállománya funkciójából fakadóan viszonylag szegényes. Láthatók azonban idősebb fák, ezek zöme *Tilia* sp. és *Fraxinus* sp. Az újonnan ültetett fák is *Tilia* sp. fák, így illeszkednek a korábbi hangulathoz. A fák nagy része a támfalakkal létrehozott kazettában állnak, kettőt azonban faverembe helyeztek. Az egyedek összességében egészségesek és dekoratívak. A köbméteres fém planténerbe helyezett fák növekedése visszafogottabb, míg a fa kaspókban lévőké stagnál. A kazetták egyikében *Viola* sp., a kaspókban pedig *Rosa* sp. található, ez alapján elmondható, hogy a lágyszárúak és cserjék száma meglehetősen alacsony, a fás szárúak dominálnak.

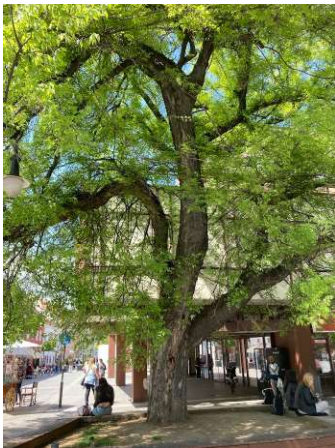
Összességében a tér friss hangulatúvá vált az új burkolatnak és bútoroknak köszönhetően. A magas gyalogos és kerékpáros terhelés és a rendezvényi funkciók miatt a burkolat megléte indokolt. A térre érkezők szívesen tartózkodnak a fák biztosította árnyékban. Turisták is előszeretettel célozzák meg kiváló hangulata miatt. A belvárosi szabadtérrendszerben elfoglalt központi helyzete alapján pedig találkozási és kiindulópontként szolgál a helyiek számára is.

A nyári időszak rendezvényein a felmelegedő burkolat gondot jelent. A hirtelen lezúduló nagymennyiségű csapadék is esetenként problémát jelent, elsősorban a sima felületű térkövek csúszóssá válása miatt. A szökőkút nem rendeltetésszerű használatból fakadó konfliktusok is gyakoriak, de ezek ellenére is közkedvelt tér.

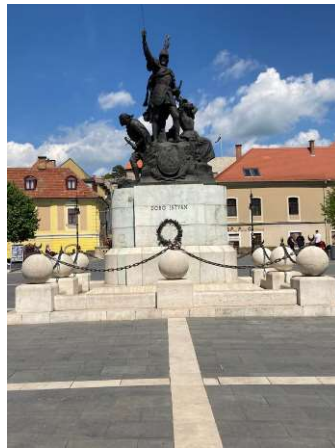
Alaptérkép: Google Earth 2022. július

Dobó István tér

saját fénykép

Az északi oldal növénykazettája, benne Fraxinus sp.

saját fénykép

Dobó István és a várvédők bronz szobra

saját fénykép

Dekoratív Tilia sp. egy vendéglátóhely előtt

saját fénykép

A déli oldal növénykazettái, benne Tilia sp.

saját fénykép

Mobil bútorok és a főtenhely: vízarchitektúra - szobor - Kis Dobó tér - vár

saját fénykép

Vízarchitektúra működés közben, körülötte mobil bútorok

4.2. Kis Dobó tér

A Dobó István tér kiterjesztéseként emlegetett terület a főtértől Északra, a patak túlsópartján helyezkedik el. Megközelíthető Északról a Dobó utcán keresztül, illetve a Szúnyog köz felől, Délről pedig a Dr. Hibay Károly utca és a már említett gyaloghíd irányából. Helyrajzi száma 5036, területe 1076m². A Helyi Építési Szabályzatban foglaltak szerint Köu-5 jelű kivett közterület, mely egyéb közlekedési felületként, vegyes használatú útként működik. Megújítására a Dobó térrel egy időben, 2014-ben került sor.

saját fénykép

A téren 5 műemléki védelem alatt álló épület található és egy helyi védelem alatt álló épített érték. Kiemelendő ezek közül a Senator-ház, melyben vendéglátóegység működik, illetve a Zeneiskola épülete. A műemléki épületek állapota jó.

A Dobó tér főtengegyének meghosszabbításában áll a tér, ennek a tengelynek a lezárásban helyezkedik el az imént kiemelt két műemléki épület alkotta tömb, Fölöttük látható a vár. A tér fő funkciója a rajta elhelyezkedő vendéglátóegységek és üzlethelységek kiszolgálása, és az elsősorban gyalogos forgalom lebonyolítása. A Dobó utca a vár felé, a Szúnyog köz a Végvári Vitézek terére, míg a Dr. Hibay Károly utca az Unicornis Hotelhez és a Kossuth Lajos utcához vezet.

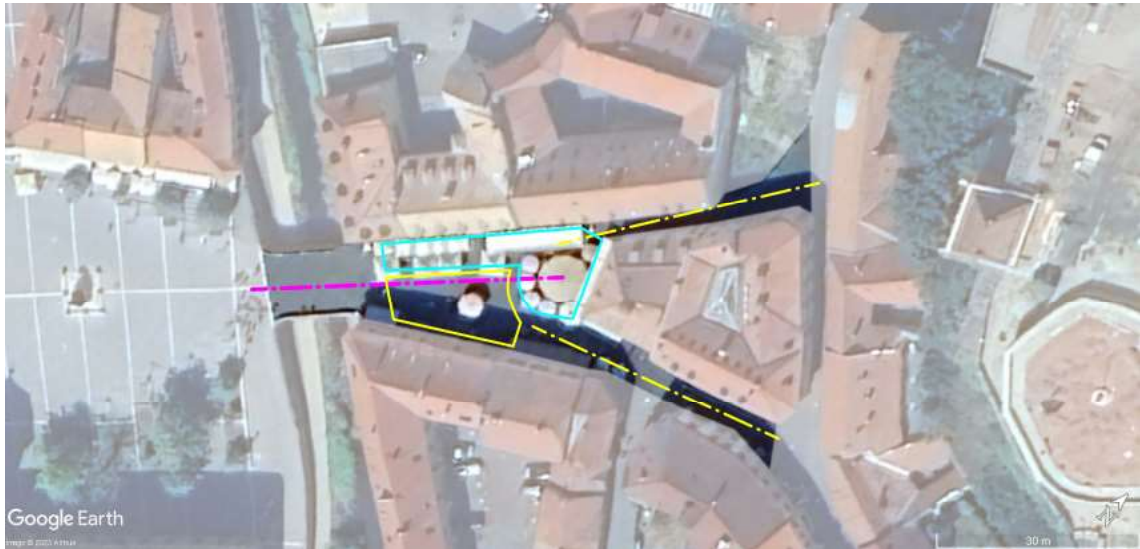
A felújítások alkalmával új burkolatot kapott, mely bazalt kiskockakő. Rakásmódja ívszeletes, míg a hídon kötésben rakott. középen futó mélyvonalában az összegyűlő csapadékot rácsos folyóka vezeti el. Állandó bútorokat nem helyeztek ide, az éttermek teraszai és azok ideiglenes bútorai láthatók itt.

Az utóbbi években igen gyakorivá vált a vendéglátóhelyek közterület felé való terjeszkedése, így településképvédelmi okokból önkormányzati rendeletben rögzítésre került a használat mikéntje. A rendelet 2023. januárjától érvényes.

A növényzet teljes hiányát az épületek lakói, tulajdonosai balkonládákba ültetett növényekkel igyekeznek pótolni.

A kis alapterületű tér összességében egy hangulatos, ám nagy forgalmú terület. A terheléshez alkalmazkodva burkolt. A műemléki környezet és a szűkebb, intimebb térélmény mind a helyiek, mind pedig a turisták számára vonzó, méltó kísérő tere a Dobó térnek.

Alaptérkép: Google Earth 2022. július

Kis Dobó tér

saját fénykép

Látvány a Kis Dobó térről a Dobó tér felé tekintve. Elöl a gyaloghíd, hátul balra a Minorita templom, közepen a Dobó-szobor, jobbra pedig vendéglátó egységek.

saját fénykép

Kis Dobó tér. Elöl a gyaloghíd, hátul balra vendéglátó egységek, közepen a Senator-ház, mögötte a vár, jobbra pedig üzletek. Bazalt kiskockakő burkolat.

4.3. Gárdonyi Géza tér

A Dobó tértől Északra fekvő területet a Centrum áruház választja le a főtérről. Északi határa az Eger-patak, keleti határa a Gerl Mátyás utca és az áruház, déli és nyugati határa a Zalár József utca. Az utóbbi Észak-Nyugat felől érkezik a tér felé, majd a Markoth Ferenc utcába torkollik, mely a patakon vezet át. Személygépjármű-forgalmat bonyolítanak le rajtuk, azonban a Zalár J. utca folytatásában már korlátozott a behajtási lehetőség. Az utca ezen szakasza egybeolvad a Gárdonyi térrel, így az elemzésben közösen tárgyalom őket. Ugyancsak éles határvonal nélkül csatlakozik a Gerl M. utca is, mely Keletről, a Dobó térről vezet ide, majd gyaloghídon át Északra a Végvári Vitézek tere felé.

A Gárdonyi tér helyrajzi száma 4897/2, alapterülete 1499m², HÉSZ szerinti besorolása pedig Kb-Kt jelű különleges burkolt köztér, akárcsak a Dobó tér. Felújítására is azzal egy időben, 2014-ben került sor. Előtte parkolóként, azt megelőzően pedig halpiacként funkcionált.

saját fénykép

A tér nevét a középpontjában elhelyezett Gárdonyi Géza szoborról kapta. Az egészalakos bronzszobor a székében ülő, pipázó írókat ábrázolja. Kutas László műve, mely 2014-ben készült (URL16). A patak mentén húzódó magas támfal teteje korlátként szolgál a téren, melyben növények ültetésére alkalmas mélyedéseket vájtak. A fal mentén húzódik egy alsóbb rendű útvonal, növénykazetták és évelőágyak.

Új burkolata a Dobó térével megegyezően sötétszürke nagyeleemes terméskő burkolat, illetve kiseleemes térkő, melyekben mészkőből díszítő vonalak jelennek meg. A csapadékvíz elvezetése a tér közepén húzódó mélyvonalban rácsos folyókákkal történik. Az alacsonyabb rendű útvonal burkolata nagyeleemes térkő tipegőként rakva, öntött gumi kitöltéssel. A térkövek és a terméskő állapota rendben, a gumiburkolaton javítások nyomai és erős degradáció látható.

Berendezések tekintetében a Dobó térhez illeszkedő bútorokat láthatunk. 20 darab pad került elhelyezésre a Városszépítő Urban típusú padjai közül, illetve egy okos pad, mely napelemeknek köszönhetően okoseszköz töltésére alkalmas. Látszóbeton lábai, fém rögzítőelemei és fa ülőfelülettel rendelkeznek. 12 darab szemétygyűjtő került a térre, ezek a Városszépítő Konstruktív kerek termékei. Emellett kerékpártartó, szám szerint 14 darab is elhelyezésre került, a Városszépítő Konstruktív termékei. Egy ivókutat is láthatunk, mely fém kivitelben készült el. Mobil bútorok is megjelennek. Stílusukban hasonlítanak a Dobó téren elhelyezettekhez, tehát fém planténerek és fa ülőfelületek ezek, ám formailag eltérnek. Itt ötszög alakban összetolható trapéz elemeket helyeztek el.

A világítást 4 kandeláber biztosítja, melyek modern, letisztult külsővel rendelkeznek. Van azonban 2 kovácsoltvas kandeláber is, melyek már a felújítást megelőzően is a téren voltak, ezeket is felújították.

A tér növényállományát Acer platanoides 'Globosum' és Fraxinus sp. fák mellett néhány évelő faj adja. Ezek Potentilla fruticosa, Carex morowii, Lavandula angustifolia és Rosa sp. A gömbjuharok faverembe, illetve a növénykazettában vannak, napos fekvésben, növekedésük erélyes, dekoratív. A kőrisek alkotta fasor favermekbe került kiültetésre az áruház mellett. Az épület a nap nagyrészében árnyékot vet a fákra, így ezek növekedése visszafogott. Az évelőágyak állapota megfelelő. Az évelők nagyrésze dekoratív, a díszfüvek hiánypótlására azonban szükség van.

Fontos megemlíteni két olyan elemet, mely elsősorban a turizmust igyekszik erősíteni, de a térszervezésre és az esztétikára nagy hatással van. Elsőként az EGER felirat három dimenziós betű-szobrai kerültek itt elhelyezésre, ezután állították ide az óriáskereket. A hatalmas szerkezet a kis méretű tér léptékéhez nem igazodik, a környező műemlékek látványát pedig eltakarja. A tér közepén állva a belváros hangulatától markánsan elütő áruház épülete és az óriáskerék között találja magát az ide érkező. A patak felé fordulva feltárul a vár látványa, illetve a parton húzódó megújult tér, a Végvári Vitézek tere is.

Konfliktushelyzetként említendő, hogy alacsonyabb forgalma miatt, és a leromlott állapotú áruház mentén kihelyezett padok kihasználatlansága miatt a hajléktalanok megjelenése elkerülhetlenné vált.

Összességében azonban elmondható, hogy a tér hangulata pozitív, az emberek szívesen látogatják. A parkolóból lett közösségi tér jól mutatja a város fejlődésének irányát, miszerint a belvárosban gyalogos- és kerékpárosforgalmat részesítenek előnyben, illetve új közösségi terek létrehozását szorgalmazzák.

Alaptérkép: Google Earth 2022. július

Gárdonyi Géza tér

saját fénykép

Felújított kovácsolt vas kandeláber a patak felőli támfal tetején

saját fénykép

Gárdonyi Géza pipázó szobra egy Acer platanoides 'Globosum' alatt

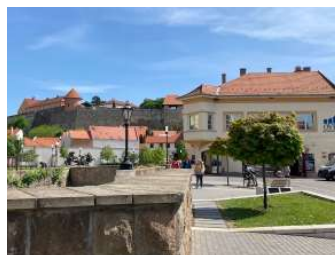
saját fénykép

Mellékút terméskő tipegőkkel, öntött gumi kitöltéssel

saját fénykép

Több elemből álló, mobil bútor hagymásokból álló kiültetéssel

saját fénykép

Növénykazetta, Acer platanoides 'Globosum', támfal és a háttérben a vár

saját fénykép

A Centrum áruház oldalában: bútorok és favermek Fraxinus sp. fái

4.4. Végvári vitézek tere

A központi szabadtér-együttes fontos eleme, a Végvári vitézek tere, a Gárdonyi térrel szemben, az Eger-patak túlsó partján helyezkedik el. Észak felől egy lakóépület tűzfala, Keleten műemlék jellegű épületek, Délen a patak, Nyugaton pedig az Egri Lenkey János Általános Iskola épülete határolják. Megközelíthető Északról a Mecset utca felől, Keletről a Szúnyog-közön át, Délről pedig a gyaloghídon keresztül, mely a Gárdonyi Géza térrel köti össze. Helyrajzi száma 5046/1, területe 2121m², a HÉSZ szerinti besorolásban pedig KÖu-6 jelű díszter, rendezvényter. Korábban Szúnyog-köz néven volt ismert, parkolóként funkcionált. 2015-ben adták át, ekkor kapta új nevét.

saját fénykép

Létrejöttének legfontosabb tényezője, hogy renoválása után ide került áthelyezésre a Dobó térről a Végvári vitézek nevet viselő szoborcsoport, mely Kisfaludi Strobl Zsigmond 1967-es alkotása. A bronz szoborcsoport a magyar vitézeket és az ostromló törököket ábrázolja lóháton. A szobor került tehát a tér központi helyére a tűzfal elé, erre szerveződik a díszter felső zónája. Az alsó zónát a patakpartra vezető lépcsősor és kiülő adják. Az itt látható szobor-páros Vicska és Gergő, az Egri csillagok c. regény főhősei. A két zóna közt derékmagasságú fal húzódik, ennek két oldalán közelíthető meg a lépcsősor.

A XIX. századi nagy áradás után a patak főleg a belvárosi részen, de sokszor még a külterületeken is elszigeteltté vált a mederrendezés és védő támfalak építése miatt. Az alsó zóna viszont lehetővé teszi a vízfelület megközelítését, erősíti a város a patakkal való kapcsolatát.

A területen zajló bontások alkalmával régészeti feltárásokra is sor került. több török kori falmaradvány is felbukkant, ezeket a kompozícióba illesztették (URL17).

Az új burkolat a felső zónában kiskockakő, bazalt és térkő váltják egymást. Az alsó zónában szomolyai és bogácsi mészkőből (URL18) lépcsősort építettek. 14 cm fellépőmagassággal és 32 cm belépőszélességgel. Hozzájuk tartozik egy megközelítőleg 6%-os rámpa. A lépcsősort helyenként megtörve ülőfelületek épültek, melyek megkétszerezett magasságú lépcsőfokok. Így 28 cm magasak. A terméskő anyagából készült el a favermek szegélye is. Fenn kör alakban, lenn négyszögletű formában. Öntött gumi ütécscillapító burkolat is készült egy játszóeszköz környezetében.

A felső zónában található bútorok. A Városszépítő Urban típusú padjából 14 darab került elhelyezésre a szobor körül. A Városszépítő Veron típusú szemeteséből 4 darab, illetve egy kutyapiszok gyűjtő is került a szobor körüli területre. A két zónát elválasztó fal mentén a Városszépítő Konstruktív kerek termékei állnak, szám szerint 5 darab. A szobor közelében ivókút is található, melynek elegáns, letisztult fém szerkezete van. Kerékpártartók is kerültek elhelyezésre, a Városszépítő Konstruktív termékéből 4 darab. A világítást 10 darab letisztult stílusú kandeláberrel oldották meg.

A felső zóna nyugati részén a szobortól távolabb egy mászókat helyeztek el. Mögötte növénykazettákat láthatunk. A mészkőből épített támfalak fa ülőfelületeket is magukba foglalnak, így létrehozva egy a dístér központi területéről leszakadó, kisebb pihenő zónát.

A park növényzetének legdekoratívabb elemei a fásszárúak. A szobor körül 4 *Fraxinus sp.*, 2 *Prunus cerasus*, illetve egy *Acer platanoides* áll. Közülük a juhar a felújítást követően került beültetésre. Ezek mindegyike szabadon álló, erős növekedésű, dekoratív fa. A zónák közötti fal előtt favermekben 6 *Tilia tomentosa* áll. Az egyedek növekedési erélyében némi különbség figyelhető meg, de általánosságban egészséges, dekoratív fák. Törzsátmérőik 9 cm, 10,5 cm, 12 cm, 10,5 cm, 8,5 cm és 12 cm. A keleti oldalon egy faveremben kiszáradt fa törzse áll. Az alsó zóna két faverme közül egyben nincs fa, a másikba azonban egy dekoratív *Fraxinus sp.* áll.

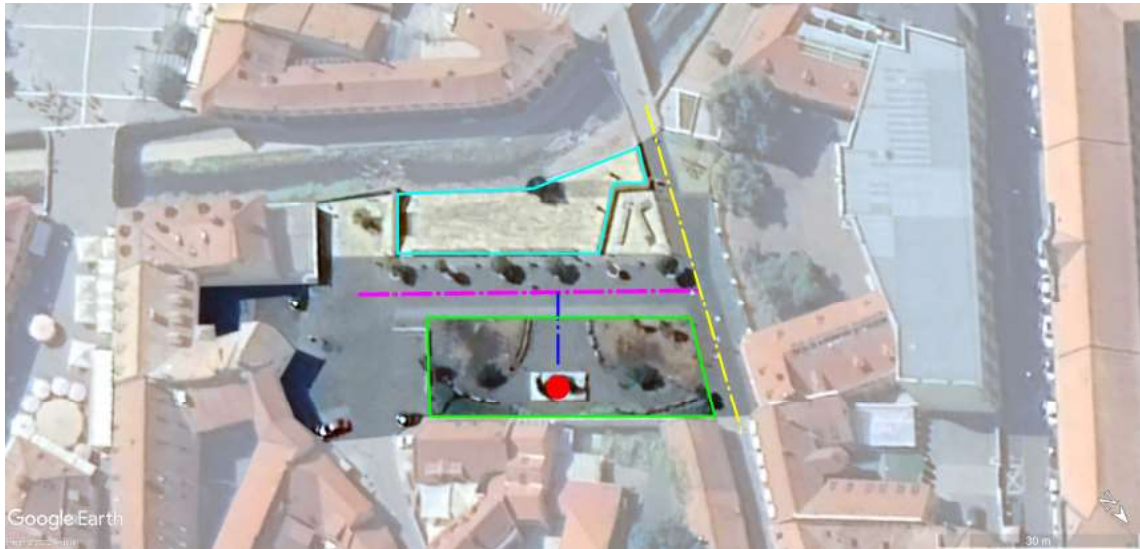
Az cserjék és évelők a szobor körül kapnak szerepet. *Prunus laurocerasus* és *Symphoricarpos* sp. mellett *Hypericum* sp. és *Spirea japonica* is megtalálhatók. Öntözőrendszerrel ellátottak, azonban a fenntartás hiánya látszik az egyedeken. Gyenge növekedésűek és gyomosodnak. A kazettákban *Viola* sp. egyedek változatos színekombinációja látható.

A tér tehát a neki szánt díszteri funkciót megfelelően ellátja. A török elleni hősiesség emlékének állít, de ugyanakkor friss hangulatával rengeteg pihenni vágyót vonz. Emlékhelyként, találkozópontként és rekreációs helyszíneként is funkcionál.

saját fénykép

Alaptérkép: Google Earth 2022. július

Végvári Vitézek tere

saját fénykép

Az Eger patak partja, a tér terméskő burkolatú pihenő zónája, háttérben a Minaret

saját fénykép

Prunus cerasus, mellette bazalt kiskockakő burkolat

saját fénykép

Vicuska és Gergő szobra, az Egri csillagok c. regény két főhőse

saját fénykép

A feltárt törökkori falmaradvány, háttérben a Minorita templom

saját fénykép

A Dobó térről áthozott szoborcsoport, magyar és török katonákkal

saját fénykép

Kortárs bútorok és a burkolatarchitektúra

4.5. Belső udvarok és az Erzsébet udvar

4.5.1. Belső udvarok

A belváros utcáinak zöme a gépkocsival csak korlátozottan használható, külön behajtási engedéllyel, mely a gyalogos és kerékpáros használatnak kedvez. Az elsődleges közlekedési hálózatot a Széchenyi István utca ily módon korlátozott szakasza, a központi helyzetű Dobó István tér és az azokat egymással összekötő utcák alkotják. Másodlagos közlekedési hálózatként azonban megjelenik a bérházak közhasználatú belső udvarainak összessége is. Ilyen udvarok a Lenkey János udvar, az Erzsébet udvar és a Kracker udvar.

A tengelyesen elhelyezkedő udvarok közül az Erzsébet udvar foglal el központi helyet, fontos közlekedési és pihenési funkciót tölt be. A Lenkey udvar és a Kracker udvar elsődlegesen az áthaladást szolgálja, így ezekkel csak érintőlegesen foglalkozom. A Lenkey udvar parkolóként funkcionál, illetve néhány üzletnek ad otthont. A Kracker udvarban pedig egy vendéglátóegység található.

4.5.2. Erzsébet udvar

Az Erzsébet udvart a Dobó István tér, a Szent János utca, a Széchenyi István utca és az Érsek utca ingatlanjai határolják. Az ingatlanok lakóépületeket, orvosi rendelőt, óvodát, áruházat és vendéglátóegységeket is magukba foglalnak. A belső udvar a 4911/2 helyrajzi számon található, területe 3636 m². A HÉSZ besorolásában Zkk-tő jelzést kapott. Eszerint zöldterület, mely legfeljebb időszakosan korlátozott, tömbbelsőben kialakított közösségi rendeltetésű terület.

A teret határoló több műemlék jellegű épület közül kiemelendő a Forst-ház, mely helyi védelem alatt álló épített érték. Nevét építtetőjéről, Forst Antal egykori városbíróról kapta (URL19). A bérházat feltehetőleg a barokk korszakban az 1780-as években építették, ma étterem és apartman szálló működik benne. Az udvar felőli homlokzatot arkádsorok és erkélyoszlopok díszítik.

saját fénykép

Az udvar megközelítése három kapualjon keresztül lehetséges. Kelet felől, a Dobó térről, Északról a Szent János utca, Délről pedig és a János utca felől nyílik egy-egy kapu. A tér két tengelyre szerveződik. A főtengety a Dobó térről Kelet-Nyugati irányban vezet a rá merőleges tengelyre, mely a két másik, egymással szemben álló bejáratot köti össze. Így elmondható, hogy fontos gyalogos közlekedési csomópont.

A tér megújítására 2019-ben került sor, melyet az S-tér tájépítésiroda tervei alapján építettek meg, melynek keretein belül a közművek korszerűsítése (ivóvízvezeték, csatorna, csapadékvíz elvezetés és áramhálózat), a burkolatok cseréjére, a növényállomány frissítésére, a képzőművészeti alkotás rekonstrukciójára, a játszótér megújítására és új bútorok elhelyezésére került sor (URL20).

Két képzőművészeti alkotás található a téren. Első a Halászsas díszkút, Király Róbert műve, melyet 1980-ban állítottak. A kút a felújítást megelőzően már nem üzemelt, de helyreállították. Második az udvar névadója, Dér Béláné Farkas Erzsébet (1945-85) építész emlékműve, melyet 1992-ben állítottak. Nevéhez a 70-es években megkezdett belváros, főként barokk stílusú műemlékeinek rekonstrukciói fűződnek.

Burkolatok tekintetében teljes csere történt. A korábbi aszfaltburkolatot, melyet a keleti oldalon bazalt kockakövek díszítettek. A felújítás után térkőburkolat került az udvarra kétféle minőségben: a kapualjakban Leier Castrum antikolt térkő (URL21), míg a járdák Semmelrock Appia antica térkő található (URL22). A játszótér homokját ütéscsillapító öntött gumi burkolatra cserélték. A pihenőfelületeken stabilizált gyöngykvacs burkolat is megtalálható. Az öntött gumi és a stabilizált burkolat szegélye süllyesztett fém.

Kétféle ülőpad található az udvarban. A VPI Woody típusú padjának (URL23) támlás verziójából 6, a támla nélküliből pedig 7 darab. Ezek a padok lászóbeton lábakon állnak, melyekhez fém elemek kapcsolják a fa ülőfelületeket. Ugyancsak elhelyezésre került az mmcité (URL24) Woody típusú pihenőfelületként szolgáló terméke is. 45 cm-es ülőmagassággal rendelkező, 1,5x3 m nagyságú fa ülőfelületek. Három ilyen termék található itt, melyből kettőt közvetlen egymás mellé helyeztek, így egy 3x3 m és egy 1,5x3 m nagyságú felületet hoztak létre. Három fa ültetésére alkalmas kivágás található bennük.

Az elhelyezett 9 darab hulladékgyűjtő az mmcité Diagonal terméke, kutyapiszok gyűjtő azonban nem található a területen. Kerékpár tárolásra az mmcité Edgetyre terméke került elhelyezésre, szám szerint 7 darab. Az udvar közepén egyedi gyártású oszlop található, iránymutató táblákkal, melyek a közlekedésben, tájékozódásban nyújtanak segítséget.

A játszótér három új eszközt kapott: kötélmászókat, fészekhintát és földbe süllyesztett trambulint. A mászóka a Berliner Seilfabrik Twist nevű amorf alakú terméke. A fészekhinta a Hags Stratus terméke, mely nagy mérete miatt csoportosan használható hintaként funkcionál. A trambulin pedig az Eurotramp Kidstramp loop terméke. A termékek európai szabványok szerint alkalmasak közterületi játszóterekre. (S-TÉR)

Ivókut is elhelyeztek ide, mely a Santa & Cole Atlántida terméke. Sötétszürke színével és elegáns megjelenésével illeszkedik az arcúthoz.

A közterületi világítás 20 darab Hofeka Korintosz kandeláberrel került megoldásra. A modern stílusú letisztult dizájn illik az udvar hangulatához.

A területen több idős fa található. Ezek közül kiemelendő 12 faj. Elsőként az udvar keleti oldalában elhelyezkedő az Aesculus hippocastanum, tekintélyes 50 cm törzsátmérővel, két Taxus baccata, melyek együttes össz-törzsátmérője 125 cm és a Prunus cerasifera 'Nigra', 38 cm törzsével. A nyugati felében található két Morus alba, ezek törzse 50, illetve 30 cm átmérőjű, a Quercus sp. törzse pedig 60 cm. A délebbi területen 3 Coryllus colurna és 2 Betula pendula, ezek törzsei 30 cm, 23 cm, 23cm, illetve 34 cm és 32 cm.

Több új fa telepítésére is sor került. Malus 'Dolgo' és 'Radiant', több Pyrus callieriana 'Chanticleer', 2-2 Tilia tomentosa 'Zentai Ezüst', Acer campestre 'Elsrijk' és Amelanchier lamarckii. A terepszemle alatt az látszódott, hogy az egyedek többsége megfelelően növekszik. Kivételt a Pyrus egyedek némelyike jelent, melyek a stabilizált gyöngykavics burkolatban vannak, az ülőalkalmatosságok kivágataiban. A három ilyen egyed közül egy elpusztult, egy másik pedig gyenge növekedésű.

Az ültetett cserjék közül legjelentősebb a Deutzia gracilis 'Nikko'. Az egyedek erőteljes növekedésűek és dekoratívak. Található még a területen két Phoetinia

fraseri 'Red Robin'.Az évelőágyak a legtöbb helyen illatos levelű fajok. Lavandula angustifolia, Nepeta x faassenii, és Origanum vulgare. Díszfüvek közül a Festuca galuca jelentősebb.

Összességében az udvar egy friss hangulatú, kedvelt köztér. A közeli óvodából kisgyermek gyakran megfordulnak itt, de ideális találkozási pontként szolgál a fiataloknak, hiszen központi helyen, de ugyanakkor távolabb a főtér zajától gyülekezhetnek. Az intimebb hangulat és a nyugodt környezet az idősebb korosztályok számára is imponál. A nagy vonzerő azonban nagy terhelést is magával hoz. A fenntartás hiányosságai elsősorban a növénykiültetések minőségében látszódnak. Gyomos vagy elhanyagolt, így megritkult fajgazdagságú kiültetések is fellelhetők. Az udvar tisztasága és jó atmoszférája azonban kiemelendő.

Alaptérkép: Google Earth 2022. július

Erzsébet udvar

saját fénykép

A felújított Halászsas díszkút. 1980-ban készült, 2019-ben helyreállították

saját fénykép

Dér Béláné Farkas Erzsébet emlékköve a park szívében

saját fénykép

mmcité Woody. Elöl 2 db összeforgatva, hátul 1 db, bennük Pyrus sp. fák

saját fénykép

Balra két idős *Taxus baccata*, jobbra *Malus 'Dolgo'*

saját fénykép

A Forst-ház barokk árkádsora, erkélyoszlopai

saját fénykép

A keleti oldal évelőágya *Lavandula angustifolia* és *Nepeta x faassenii*

4.6. Érseki palota udvara

Az érseki palota a Széchenyi István utcáról közelíthető meg. A palota felújítása nagyszabású projekt volt, az átadására 2016-ban került sor. Az épületszárnyak megújítása mellett azonban kiemelt szerepet kapott a kert felújítása is (URL25).

Helyrajzi száma 4573, alapterülete 4835m². Helyi jelentőségű természetvédelmi terület, mindamelllett, hogy nem csak az épület, maga a kert is műemléki védelmet élvez. A HÉSZ szerinti besorolása kivett udvar, tulajdonosa az Egri Főegyházmegye. A belváros szabadtér-rendszerében viszont amiatt tárgyalom, hogy az udvar díjmentesen látogatható a nyitvatartási időben. Funkcióját tekintve püspöki rezidencia, de az egyházi szervezésű rendezvények lebonyolításán túl tehát mindenki számára elérhető pihenő terület is.

saját fénykép

Az udvart az épület U-alakban fogja közre, végül kerítés és kapu zárja. A főtengety a kovácsoltvas kaput nyitja, ezt követi a díszmedence, majd a rendezvénytér, végül az épület homlokzata zárja. A főtengetyre szimmetrikusan partereket idéző támfalak alkotta növénykazetták jelennek meg.

A kert középpontjában tehát a díszmedence található. Vágott, csiszolt terméskőből készült, kör alaprajzú, de a főtengety irányában és az arra merőleges tengely irányában összesen 4 téglalap alaprajzú elem jelenik meg. A medencében vízjáték működik. A parterek kazettái szintén terméskőből készültek, formailag az említett két tengelyre szerveződnek.

A területen két szobor található. A főhomlokzat felé tekintve jobb kéz felől Árpád-házi Szent Erzsébet bronz szobra áll faragott terméskő elemen, balra pedig Szent István király szobra található csiszolt terméskő alapon, amint kezében az egyházmegye alapítólevelét tartja. A talapatokon a következő feliratok olvashatók: Árpád-házi Szent Erzsébet könyörögj érettünk!”, „Szent Erzsébet

jubileumi évében az Egri Főegyházmegye hívó közössége 2007”, illetve „Szent István király egyházmegyénk alapítója könyörögj érettünk!” és ”AD 2017”. A Kovács Jenő művei 2007-ben Seregély István érsek, illetve 2017-ben Ternyák Csaba érsek rendelkezésére készültek el (URL26).

A lejtésviszonyok tárgyalása a kert további elemeinek bemutatása előtt kiemelten fontos. Legmélyebben fekvő területe a díszmedence környéke, a terep a főtengely két oldala felé 45 cm-t, míg a főhomlokzat és a kapu irányába 2 -2 lépcsőfoknyit (30 cm) emelkedik. A szintkülönbséget a Szent István szobor mellett rámpa, a többi helyen lépcsők hidalják át.

A kert belső részét alkotó kör alaprajzú területen fehér mészkőlap burkolat készült. Hálós mintába rakott, az épület által meghatározott ortogonális rendszerből 45°-ban kiforgatva, diagonálban. Az egyedi burkolatarchitektúrát 40x40 cm és 10x10 cm lapok alkotják a következőképpen: 4 nagy elem közös sarokpontjába egy kis elem került elhelyezésre 45°-ban elforgatva. A belső körből kifelé vezető utakon, az épület homlokzatainak közelében, illetve a burkolt felület szegélyeként bazalt kiskockakő jelenik meg, míg a külső területet diagonálisan kötésbe rakott bazalt nagykockakő fedi. A kiskockakövek esetében a kapunál ívszeletes rakásmód jellemző, míg a többi területen kötésben és hálósan rakva is látható.

A vízelvezetésért résfolyókák felelnek mind a magasabban fekvő területen a homlokzatok előtt, mind pedig a mélyebb fekvésűn a támfalak előtt. A kapu előtt pontszerű vízelnyelő található vasráccsal lefedve.

A növénykazetták esetében 3 típust különböztethetünk meg. A főtípus a legnagyobb alapterületű. Ezek a kazetták gyepesítettek, a zöldfelület szegélyét pedig alacsony, nyírott Buxus sempervirens fajok alkotják. A második típus a keresztengelyben található, ezekben helyezték el a szobrokat, illetve Rosa sp. fajok kaptak helyet bennük. A harmadik típusba a kapu előtt található, ez a legkisebb alapterületű, ebben szintén Rosa sp. található.

Mindhárom típusról elmondható azonban, hogy az őket alkotó támfalak teteje egy vízszintes síkhoz igazodik, így a terep változatosságából adódó különbségek a támfalak alján rajzolódhatnak ki. A belső kertrésznel a támfalak magassága 70 cm körüli, míg a magasabban fekvő területen már csak 25 cm. A kapu felőli oldalon ez a magasság 40 cm.

A főhomlokzat előtt többfunkciójú terület található. 30 cm-rel emelkedik a belső kertrész szintje fölé. Félkör alaprajzú, egy keskeny lépcsősor kerüli meg. Mérete egy kisebb színpad felállítására megfelelő, így időszakosan rendezvénytérként alkalmazható, egyébként az érsekség magánparkolójaként funkcionál. A burkolt belső kerti rész a rendezvények alkalmával szintén használatba kerül. Színpad felállításakor nézőtér, az adventi időszakban tartott vásár alatt pedig a bazároknak is helyet ad.

Bútorok közül ki kell emelni a kovácsolt vas elemekkel rendelkező padokat, illetve kandelábereket. Padokból 18 db, világítótestekből pedig 8 db található a területen. Ezek állapota kiemelkedően jó, a megújításakor, ezeket is felújították. A kert északkeleti oldalában a főtengelyre szimmetrikusan az épülethomlokzat előtt egy-egy műkö képzművészeti alkotást helyeztek el. A serleg alakú virágtartó edény vélhetően a századforduló után, a 20-as, 30-as években készült, neobarokk stílusban. *Viola sp.* és *Pelargonium sp.* kiültetésére használják.

Mobil bútorok megjelenése a kávézó előtti területen található, a kert nyugati sarkában. Székeket és asztalokat helyeznek ki ide a vendégek számára, amikor az időjárás viszonyok ezt megengedik.

Természetvédelmi terület lévén, a növényzet szerepe kiemelt fontosságú. Több idős fásszárú található a kertben, ezek közül egy védeltséget élvez, egy *Styphnolobium japonicum* 'Pendula' (syn.: *Sophora japonica* 'Pendula'), magyar nevén csüngő japánakác. Az egyed csavarodott törzsű, igen dekoratív fa, sűrű koronával. Törzsmérete 40 cm. A kert igen dekoratív, kiemelendő fái még a 3 *Quercus robur* 'Fastigiata' egyed. Egészséges, erőteljes növekedésű idős fák ezek, törzseik 44 cm, 55 cm, illetve 66 cm átmérőjűek.

Az északi oldal burkolata melletti fasort *Acer platanoides* 'Globosum' egyedek alkotják, jellemzően 10 és 20 cm közötti törzsmérettel. Ápolt, erős növekedésű, dekoratív növények. A belső kertrészben 6 *Tilia sp.* egyed található, 2m átmérőjű faveremben állnak, csepegtető öntözővel ellátott. A szabadon álló fásszárúakhoz képest ezek esetében gyengébb növekedés figyelhető meg.

A kertben található még üveg tájékoztató tábla is két ponton. A kapun beérkezve jobb kéz felől, illetve a nyugati bejáratnál bal kézre.

Az északkeleti kertrész idősebb fáinak közül kiemelendő a csavarodott törzsű, tekintélyes 75 cm törzsméretűvel rendelkező *Prunus* sp. Mellette található egy fatuskó és egy emlékkő, melynek tanúsága szerint egy *Paulownia tomentosa* áll itt egykor. Található itt még *Rosa* sp., *Lavandula angustifolia*, illetve talajtakaróként *Geranium* sp.

A gyepesített kazetták *Buxus* sövényei jó állapotúak, dekoratívak, magas színvonalú fenntartásról tanúskodnak, mivel a növényfaj állandó kártevőveszélynek kitett. A gyep fenntartása is intenzív, automata rendszerrel öntözött és gyommentes. A rózsákkal beültetett kazetták is dekoratívak, folyamatos metszéssel biztosítják a sűrű hajtásnövekedést, és serkentik a virágzást. Az egyedszám azonban nem elegendő a teljes felület lefedésére. Csepegtető öntözőrendszer működik ezekben a kazettákban.

A kert évelő ágyásai jelentősek. A délnyugati és délkeleti homlokzatok előtt húzódnak. A délnyugati ágyásban *Prunus laurocerasus*, *Buxus sempervirens*, *Lavandula angustifolia*, *Rosa* sp., illetve egy gyepes terület található. Az épület fekvéséből adódóan időszakosan árnyékos területek a délkeleti ágyás, ennek évelői *Convallaria majalis*, *Heuchera* sp., *Vinca minor*, *Rhododendron* sp., *Glechoma hederacea* és *Brunnera macrophylla*, cserjéi pedig *Mahonia aquifolium*, *Aucuba japonica* 'Variegata' és *Buxus sempervirens*. Az ágyásokat csepegtető öntözőrendszer hálózza be, a talajon mulcs vagy díszkavics réteg nincs.

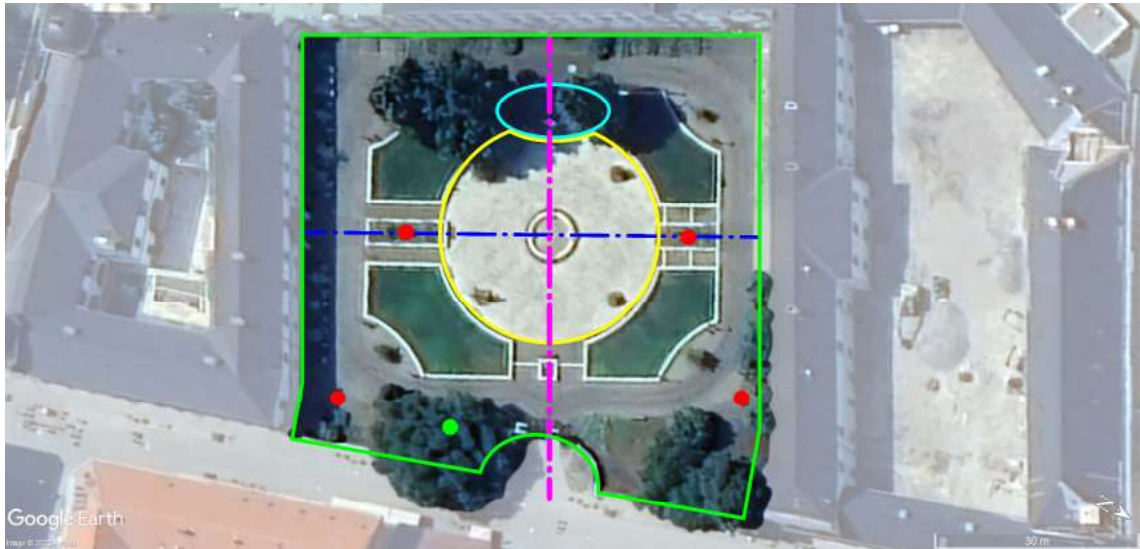
Megjelenése összességében harmonikus, a világos színű belső kerti rész, a medencével és növénykazettákkal szép kontrasztban áll a bazalt kockakövek sötét színével. A csiszolt felületű terméskőlapokhoz illeszkedik a vágott nagykockakő, a roppantott kiskockakövek pedig visszafogott ellensúlyt képeznek. A világos színű burkolat hátránya, hogy erős napsugárzás idején vakítóan fehérnek érzékelhető.

A kertben tartózkodva a növények zöld térfala, illetve az épületszárnyak intim érzetet adnak, egyben le is határolnak; erre az érzetre erősít rá a szintkülönbség és kazetták által meghatározott belső terület is. A kerítés azonban áttört, a belváros történelmi épülethomlokzataira tekinthetünk ki. Eger hegyvidéki város lévén bővelkedik olyan látványelemekben, melyek fölfelé tekintve érhetők el. A kertben Nyugat felé nézve a bazilika kupolája és tornyai tárulnak fel.

Összefoglalva az Érseki Palota udvara a grandiózus épülethez stílusában, a nagy látogatószámhoz pedig funkciójában alkalmazkodó helyszín. Természetvédelmi jelentősége az idős fásszárúaknak és jelentősebb városi zöldfelület mivoltának tudható be. Az érsekség által szervezett rendezvényeknek méltó helyszínt tud biztosítani, a publikum számára való elérhetőségével pedig kikapcsolódásra, megpihenésre alkalmas esztétikus környezet.

Alaptérkép: Google Earth 2022. július

Érseki Palota udvara

saját fénykép

I. Szent István szobra
rózsaágyban

saját fénykép

Styphnolobium
japonicum 'Pendula', ülőpad
és nagykockakő burkolat

saját fénykép

Árpád-házi Szent Erzsébet
szobra rózsaágyban

saját fénykép

Egyedi burkolatarchitektúra,
rendezvénytér, parkoló

saját fénykép

Díszmedence vízjátékkal, a
Palota főhomlokzata

saját fénykép

Növényczetták, Quercus
robur 'Fastigiata'

4.7. Eszterházy Károly tér

A történelmi belváros két igen neves épülete az Egri Bazilika és a Líceum. A kettő között elterülő zöldterületet ma az Eszterházy Károly tér része. A térhez tartozik egy nagy kiterjedésű közlekedési felület is, de szakdolgozatomban csak a zöldterülettel foglalkozom. Északi határát az Érseki Palota délnyugati szárnyához tartozó kertrész kerítése és a Széchenyi István utca megnyitása képezik, míg Kelet felől a Líceum, déli irányból a Kossuth Lajos utca, Nyugat felől pedig a Bazilikához tartozó terület magas támfalai és lépcsőkara.

Két telek együttese alkotja a teret, a 4567 és a 4980/1 helyrajzi számú telkek. Ezek mérete 5255m^2 , illetve 3751m^2 , összesen tehát 9006m^2 . Besorolását tekintve kivett közterület, a HÉSZ szerint pedig közparki (Zkp) övezetbe tartozik. A tulajdoni lapok tanúsága szerint a térhez tartozott még az északi oldalon egy 400m^2 nagyságú terület, melyet 2004-ben az Egri Főegyházmegye javára írtak. Ez a terület a palota épülete előtt húzódik, szerepe az elhatárolásban van. A határos épületek mindegyike műemléki védeltséget élvez, így a helyszín kiemelt jelentőségű. Felújítására 2019-ben került sor (URL27).

saját fénykép

A térszervezésben legfontosabb tengelyként a Bazilika és a Líceum egymásra tekintő homlokzatai között húzott vonal jelenik meg. Másik legfontosabb központi elem a tér névadója, Eszterházy Károly bronz szobra. Eköré szerveződnek az alacsonyabb rendű útvonalak, s ez a szobor ad kapcsolatot a palota homlokzatára néző másodlagos tengellyel is, mely merőleges a főtengelyre. A jelentős gyalogos forgalom kiszolgálására pedig a Líceum homlokzata előtt, azzal párhuzamosan alakult ki egy tengely.

A történelmi belváros kapujaként írható le. A gyalogos forgalom ütőereként szolgáló Széchenyi utca innen indul; a belvárosba a Kossuth utcán keresztül érkezők tehát – akár személyautóval, akár tömegközlekedési eszközzel érkezzenek – az Eszterházy téren haladnak keresztül.

Kiemelt helyszíneként azonban reprezentációs szerepet is el kell látnia, emellett a pihenő és rekreációs funkciók megjelenésére is igény van. A komplex szerepkörnek való megfelelésben az említett a tengelyek és útvonalakon túl az egyéb kerti elemeknek van fontos szerepe.

A térszervezés legfontosabb pontszerű elemeként a szobor jelenik meg. A műalkotás Kiss Jenő szobrászművész keze munkája. Az Eszterházy Károly Egyetem és Eger város közös támogatásával az Egri Főegyházmegye kezdeményezésére készült el.

A reprezentatív jellegű arculat fontos eleme a vízarchitektúra. A Líceum homlokzata előtt található vízjáték. Más történelmi kertek (Sevilla, Alcázar) téglalap alakú tükörmedencéjét idézi, viszont a lejtésviszonyok miatt egy folyamatosan mozgásban lévő vízfátyollal találkozhatunk. A víz kisebb csobogókból indul meg, majd rácsos folyókába gyűlik össze. A vízjáték négy sarkában egy-egy gömb alakú elemet helyeztek el.

A tér burkolata magas minőségű nagyelemes térköburkolat, két féle színben. Túlnyomórészt világos szürke elemek kötésbe rakva jelennek meg, a szegélyeket és a főtengely vonalát sötétszürke elemekből építették.

Az ülőfelületet padok biztosítják, melyek a Gárdonyi téren elhelyezett modellekkel megegyeznek, míg a szemetesek a Dobó téren is használt típusok. Világítást LED kandeláberek és alacsony oszlopos világítótestek biztosítják.

A terep legmagasabb pontja a tér nyugati-délnyugati sarkában található, innen rögtön 3 lépcsőfok vezet le a belső területre. Legmélyebb pontja az északi oldalon, a Széchenyi utca megnyitásában található. A két pont között a lejtés viszonylag egyenletes, a tereprendezés során csupán néhány mesterséges dombot hoztak létre. A Bazilika lépcsői felől a Líceum felé lejt a terep, az épület lábazata előtt azonban ellentétes irányban, az így létrejött mélyvonalban rácsos folyóka található. Hasonlóan a buszmegálló irányába kialakult mélyvonalban is folyóka húzódik, de

a terület más pontjain is megtalálhatóak. A vízkezelésben az összegyűjtésen és az elvezetésen kívül azonban a megtartás is szerepet kap a zöldfelületek révén. A gyepek területek és ágyások mind képesek a lehullott csapadékmennyiség egy részének kezelésére.

Ahogy a burkolatokról szóló részben is említettem, a tervezési koncepció részeként több idős fa is megtartásra került. Védettséget élvező fából kettő található a területen, mindkettő az északi sarokban. Helyi jelentőségű védett természeti értékek. Egy *Fagus sylvatica* 'Atropurpurea' és egy *Corylus colurna*, a maguk tekintélyes 70 cm és 60 cm törzsátmérőikkel. A területen zömében *Tilia* sp. található, de *Acer platanoides* és *A. pseudoplatanus* fajok mellett *Picea* sp. is megjelennek. Legtöbbjük 40 cm körüli törzskörmérettel rendelkezik, de több 50-60-70 cm törzsű fa is megtalálható.

Cserjeszint megjelenése leginkább határt képező elemként jellemző. A forgalmasabb gyalogos közlekedési felület és pihenő zóna között, illetve a Palota kerítésének tövében található *Prunus laurocerasus* egyedeket.

Az ágyások szintjére nagyobb fajgazdagság jellemző. A Palotára néző tengelyben elhelyezkedő járdát szegélyező ágyás architektonikus formájú. Szegélyét és a belsejében látható kör formákat kék virágú évelő, *Myosotis sylvatica* (kerti nefelejcs) alkotja. A köztük lévő teret az egynyáriként alkalmazott *Viola* sp. változatos színű fajtái töltik ki. Az ágyástól a támfal felé haladva haszonkertre emlékeztető négyzetes elrendezésben ágyásokat láthatunk a gyepekben. *Sarcococca confusa*, *Allium giganteum*, *Heuchera* sp. és *Symphytum officinale* jelenik meg bennük.

A tér többi területén megjelenő ágyások évelő kiültetések. A csepegtető öntözőrendszerrel ellátott, mulcsozott ágyásokban változatos fajlista figyelhető meg: *Geranium* sp., *Actaea racemosa*, *Anemone hupehensis*, *Astilbe* sp., *Hosta* sp., *Heuchera* sp., *Pinus mugo*, *Lavandula angustifolia*, *Euphorbia amygdaloides*, *Stachys monieri*, *Pachysandra terminalis* 'Variegata', illetve különböző díszfüvek. A Líceum előtt fém planténerek találhatóak, egyenként 1m³ térfogatúak. Bennük egy-egy *Carpinus betulus* egyed, illetve több *Liriope muscari* került beültetésre.

A fásszárúak esetében elmondható, hogy bár idős egyedekről van szó, állapotuk néhány kivételtől eltekintve jó. Akadnak ferde törzsű vagy csonkolt koronával

rendelkező példányok. A vélhetően áttaposások nyomán kialakult, később szórt burkolatú útvonalak helyén elemes burkolatot alakítottak ki, mely fás szárúak állapotára nagy hatással van. A tervezés során bár törekedtek minél több egyed megtartására, néhány esetben megfigyelhető a fák állapotának romlása. A növények gyökérszónája a kivitelezés során sérülhetett, illetve az idős fák esetenként nehezen alkalmazkodnak a talaj megváltozott vízáteresztő képességéhez. Ez a szobor mögött elhelyezkedő példány esetében kiszáradással járt, de hasonló veszélynek vannak kitéve az utak mellett közvetlenül álló egyedek.

A déli cserjesor esetében megfigyelhető egy éles kontraszt a sáv naposabb és árnyékosabb fekvésű része között. Bár öntözőrendszer működik a területen, a naposabb részek növényei számára a megfelelő növekedéshez nem biztosított megfelelő vízmennyiség. Valószínűleg nincs különválasztva a két eltérő benapozottságú sáv részlet öntözőrendszere. A gyengébb növekedésű sáv áttaposás veszélyének van kitéve, melyet tovább fokoz a sáv nagyságrendileg 20 m hosszúsága. A két tényező együttesen áttaposást eredményezett a sáv középső részén, tovább rontva a növények életkörülményeit.

Hasonló probléma jelenik meg az évelőágyak esetében. A Kossuth utca forgalmi sávjával párhuzamosan húzódó ágyások megközelítőleg 50 m hosszúak, szélességük pedig változó, de 10 métert sosem meghaladó. A tér belső, intimebb területét túl markánsan választja le, így áttaposások jönnek létre rajta. Az érintett területeken az évelők szinte teljesen eltűnnek, a csepegtető öntöző rendszer csövei is sérülés veszélyének vannak kitéve.

A planténerek növényei leromlott állapotúak, mely az öntözés hiányának és a ládák napos fekvésének köszönhető. Az évelők növekedési üteme visszaesett, a fák esetében pedig előfordul kiszáradás.

Eger belvárosának ékköveként értelmezhető a Líceum, a Palota és a Bazilika épületeinek együttese. A felújítási munkálatok az első kettő esetében befejeződtek, a Bazilikában 2020-ban kezdődött építkezések azonban még ma is tartanak. A felújítás részeként nemcsak az épület, hanem a környezete is megújul, mely szorosan kapcsolódik magához az Eszterházy térhez is. A felújítási hullám végéhez közeledve már érezhető az épületek és terek alkotta egység. A megújuló történelmi belváros igazi díszkapuja.

Alaptérkép: Google Earth 2022. július

Eszterházy Károly tér

saját fénykép

Vízzjáték és burkolatarchitektúra, háttérben a Bazilika

saját fénykép

Eszterházy Károly, egri püspök, 1762-1799, az egyetem alapítója

saját fénykép

Vízzjáték és burkolatarchitektúra, háttérben a Líceum

saját fénykép

Burkolat, ülőpad, kandeláber és Prunus laurocerasus sövény

saját fénykép

Védett Fagus sylvatica 'Atropurpurea'

saját fénykép

Évelőágy Anemone hupehensis, Euphorbia sp. és Heuchera sp. fajokkal

5. A belváros szabadtereinek kapcsolata

Ebben a szakaszban a szabadterek vizsgálata alapján levont következtetéseimet összegzem. Feltárom a funkcionális és arculatbéli kapcsolatokat.

A korábbiakban ismertettem az egyes szabadterek használatát, a belváros életében egyenként betöltött szerepüket, azonban rendszer szintű működésről tanúskodik vizsgálatom. Az általam kiválasztott szabadtéregyüttes két domináns tere a Dobó tér és az Eszterházy tér. Mindkettő központi fekvésű, reprezentatív jellegű és nagy alapterületű.

A Dobó térnek kiszolgálóterei a Kis Dobó tér és a Gárdonyi tér, melyek a gyalogosforgalom és a rendezvények jelentette teher csökkentésében vesznek részt. A Végvári Vitézek tere fekvéséből adódóan csak közvetetten kapcsolódik a főtérhez, szerepe leginkább reprezentatív jellegű, azonban a patakkal való közvetlen kapcsolata alkalmassá teszi pihenő funkció betöltésére. Az így létrejött szabadtércsoport tehát képes kielégíteni a turizmus igényeit, emellett rendezvények és a pihenés helyszínéül is tud szolgálni.

A szabadterrendszer másik központi tere az Eszterházy tér. Bár reprezentatív szerepe megegyezik a Dobó térrel, mégis park jellegű. Az átközlekedés és a pihenő funkció dominálnak. A belváros gyalogos infrastruktúrája innen indul ki.

Másik fontos elem tehát a szabadterrendszernek a két központi fekvésű teret, tércsoportot összekötő rendszer. A Széchenyi utca korlátozott forgalmú szakasza a főbb ütőér, ennek mellékágai a Dr. Sándor Imre, a Szent János és az Érsek utca. Fontos közlekedési útvonalak még a Bajcsy-Zsilinszky és Jókai utca párosa, illetve az Eszperantó sétány, melyek közül csak az utóbbi nem áll közvetlen kapcsolatban az Eszterházy térrel.

A gyalogos infrastruktúra elhagyhatatlan elemei az utcák között húzódó belső udvarok, és a bennük kialakult szabadterek. A felmérés során megismert Erzsébet udvar és az Érseki Palota udvara így kapcsolódik a felsorolt utcák alkotta hálózathoz. Legjelentősebb szerepük a pihenésben van, parkos jellegük is erről tanúskodik.

A szabadtereknek azonban vizuálisan is kapcsolata van egymással. Az egységes arculat, mely a megújítások során jött létre, ezt a kapcsolatot erősíti. Az új arculat

alapelemei a természetes kőburkolatok és magas minőségű beton burkolatok, a kortárs bútorok, a megújult képzőművészeti alkotások, illetve a növényalkalmazás módja.

A burkolatok esetében a bazalt kockakő megjelenése mindenhol jellemző, a sötétszürke nagyelemes kvarcit, illetve kontrasztjaként a világos színű elemek is több helyen felbukkannak. A bútoroknál elsősorban az ülőpadok és szemetesek esetében néhány kortárs modell ismétlődik. A kandeláberek esetében gyakran a korábban meglévőket újították fel, de jellemző a kortárs elemre való cserélés is, így igazodva a többi bútorelemhez. A képzőművészeti alkotások zöme bronz szobor. Az évtizedekkel ezelőtt készült szobrok felújítása, a patinaréteg eltávolítása azt eredményezte, hogy megjelenésük az újonnan készült szobrokéval megegyezik. Növényalkalmazás terén az idős, domináns fásszárúak megtartása és az évelőágyak megjelenése a jellemző.

Összegzésképpen tehát elmondható, hogy a belváros egy évtizeden át tartó megújulásának eredményeként nemcsak funkcióbővítés történt, hanem egységes arculat jött létre.

6. Javaslatétel

Ebben a fejezetben az egyes szabadterek terepi vizsgálata és elemzése során észrevett hiányosságok, konfliktusok megoldására teszek javaslatokat.

A Dobó István tér esetében a nagy burkolt felületek arányára visszavezethető problémákat tártam fel. Szélsőségesen meleg időben a burkolat felforrósodik, nagy esőzés alkalmával hirtelen sok víz gyűlik össze, és nehezen folyik el. Mindkét problémára megoldást jelentene a zöldfelületi arány növelése. A fák árnyékában kevésbé hevül a burkolat, illetve az összegyűlt csapadékvíz egy részét is képes visszatartani és elpárologtatni a biológiailag aktív felület. A javaslat látszólag ellentmondásos, azonban megfelelő alapozó vizsgálat után véleményem szerint növelhető a zöldfelületi arány a funkció sérülése nélkül.

A Kis Dobó téren a növényzet teljes hiányát írtam le. Hely szűke, és a forgalmas közlekedési felület nagyban korlátozza a növényültetés lehetőségeit. Mobil bútorokkal azonban, például Ipomoea batatas fajokkal felfuttatott rácsokkal mégis lehetőség van zöldítésre.

A Gárdonyi Géza tér kapcsán leginkább a térélmény sérülését emelném ki. A Centrum áruház épülete robosztus, stílusában pedig elüt a történelmi belváros egészének hangulatától. A térélményt tovább rontja a szintén nagyméretű óriáskerék. Első számú javaslatom ez utóbbi építménynek a megszüntetése, melyet már a terepi felmérés során is megfogalmaztam. Szakdolgozatom benyújtásának idejére azonban elbontásra került (URL28).

A felújítások alkalmával vélhetően felmerült az áruház elbontásának ötlete, azonban a kérdés komplexitása miatt elvetették. Szakdolgozatomban szeretném mégis kiemelni, hogy az áruház méretének csökkentése lehetőséget ad nagyobb zöldfelületek biztosítására és a városkép egységesebb arculatának megteremtésére.

A Végvári Vitézek terén elsősorban az évelőágyások fenntartási hiányosságait véltem felfedezni. Az egyedek pótlásával, az öntözőrendszer megfelelő beállításával és rendszeres gyomtalanítással szebbé tehető a tér, azonban ez nem helyettesíti a megfelelő növények választását. A fény és vízigények figyelembevételével javaslom az ágyások újragondolását.

Mind a Gárdonyi tér, mind pedig a Végvári Vitézek terén említeni kell a hajléktalanok által okozott konfliktusokat. Az áruház északi, árnyékos, hűvös oldalában és a Végvári Vitézek szobránál az igényeknél több ülőpad került elhelyezésre. Alaprajzi vonatkozásban kevésbé észrevehető ez, de személyesen ott járva ezt tapasztaltam. Általános tendencia viszont, hogy az üresen álló padok környékén a hajléktalanok kezdenek összegyűlni, előidézve a látogatók számának csökkentését. A probléma megoldására az egyes bútorelemek lecserélését javaslom olyan kisebb ülőfelületekre, melyek kevésbé alkalmasak hosszabb idejű tartózkodásra.

Az Erzsébet tér esetében az ágyásokra térek ki. Az S-Tér által készített kiültetési tervet összevetve a jelenlegi ágyásokkal, a fajgazdagság csökkenése figyelhető meg. Az ágyások egyhangúságát változatosabb kiültetésekkel javaslom felváltani. A keleti kertrészben található két *Taxus baccata* egyed pedig védelemre érdemes fánknak tartom. Javaslom kitáblázásukat és fokozott védelmüket.

Az Érseki Palota udvarának esetében a burkolat és a növényzet kapcsán fogalmaztam meg kritikát. A burkolat esetében a belső kert fehér termésköveinek erős fényvisszaverését említettem. Javaslatom, hogy amennyiben a burkolat állapota megkívánja, hasonló, de kevésbé világos anyagra cseréljék. A növények esetében a fávermekbe ültetett fásszárúak állapota került szóba. Az öntözőrendszer újrahangolásával megfelelő mennyiségű víz juthat a fák tövéhez, így megvédve őket a kiszáradástól.

Az Eszterházy téren a legnagyobb gondot az áttaposások okozzák. A hosszú ágyások egyes részein tipegők lehelyezésével segíthető a forgalom áramlása, és csökkenthető a letaposás által károsított területek száma. Az ágyások fenntartása szempontjából fajok pótlására és gyomirtásra is szükség van. A keleti kertrész *Prunus laurocerasus* sövényének rendbetétele is fontos feladat. Az öntözőrendszer pontosabb beállítása a benapozottság függvényében megoldást jelenthet a problémára.

7. Összegzés

Szakterdolgozatomban Eger történelmi belvárosának legfontosabb szabadtereit vizsgáltam meg. Módszerem a helyszínek személyes bejárása volt. A terepszemle alatt helyszínrajzot, számtalan fotót és jegyzetet készítettem. Forráskutatással kiegészítve komplex elemzési részt készítettem a terekről.

Az általam kiválasztott 7 szabadtér a Dobó István tér, a Kis Dobó tér, a Gárdonyi Géza tér, a Végvári Vitézek tere, az Erzsébet udvar, az Érseki Palota udvara és az Eszterházy Károly tér voltak. Az utóbbi évtizedben felújítási hullámon ment keresztül a belváros, a felsorolt terek mindegyike megújult.

Elemzésemben összegyűjtöttem a terek leíró adatait, terepi vizsgálatom alapján pedig számba vettem a kerti elemeket. Az anyaghasználat és burkolatarchitektúra, a bútorok, a növényzet és a képzőművészeti alkotások a terek mindegyikénél kiemelésre kerültek.

A terek funkcióit is vizsgáltam. Először külön-külön, majd a részletes elemzés fényében feltártam a terek közti kapcsolatokat. Két teret állapítottam meg dominánsnak a szabadtérrendszerben: a Dobó és az Eszterházy teret.

Reprezentatív szerepük kiemelten fontos, de jellegükben másak. Első burkolt köztér, míg a másik közpark. Elemzésem során megfigyeltem azt is, miként szolgál a Kis Dobó tér, a Gárdonyi tér és a Végvári Vitézek tere a főter kiszolgálótereként. Megállapítottam, hogy a szabadtérrendszer másik fontos eleme az összeköttetést biztosító utak mentén kialakult szabadterek összessége. Az Erzsébet udvar és a Palota kertje kikapcsolódásra, rekreációra alkalmas helyek.

Eger történelmi belvárosának szabadterei tehát egy komplex rendszerbe illeszkednek. Míg mindegyiküknek megvan önálló rendeltetése, mégis, mivel állandó kölcsönhatásban vannak egymással, egységként kell gondolnunk rájuk.

8. Irodalomjegyzék

Könyvek:

Dövényi Zoltán (2010): Magyarország kistájainak katasztere. Második, átdolgozott kiadás. Budapest: MTA Földrajzkutató Intézet.

Magyar Tudományos Akadémia (2004): A magyar nyelv értelmező szótára. Második, átdolgozott kiadás. Budapest: Akadémia Kiadó.

Mócsényi Mihály, Ormos Imre (1958): Kertépítéstan. Buda: Mezőgazdasági Kiadó.

Nagy József (1978): Eger története. Budapest: Gondolat Kiadó.

Rendeletek, tulajdoni lapok, tervek, térképek:

253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről. 27. § (OTÉK)

Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 7/2022. (II.25.) önkormányzati rendelete Eger Megyei Jogú Város Helyi Építési Szabályzatáról szóló 4/2016.(II.26.) önkormányzati rendelet és annak mellékleteit képező szabályozási terveinek módosításáról (HÉSZ)

Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének 35/2022. (II.24.) közgyűlési határozat a Településszerkezeti Tervről szóló 279/2004.(VI.24.) közgyűlési határozat módosításáról a város több részterületére vonatkozóan önkormányzati igények és egyes általános előírások kapcsán (TSZT)

E-hiteles tulajdoni lap 4573 hrsz (letöltve: 2023.04.17.)

E-hiteles tulajdoni lap 4906 hrsz (letöltve: 2023.04.19.)

E-hiteles tulajdoni lap 5046/1 hrsz (letöltve: 2023.04.19.)

E-hiteles tulajdoni lap 4897/2 hrsz (letöltve: 2023.04.27.)

E-hiteles tulajdoni lap 4567 hrsz (letöltve: 2023.04.27.)

E-hiteles tulajdoni lap 4980/1 hrsz (letöltve: 2023.04.27.)

E-hiteles tulajdoni lap 4911/2 hrsz (letöltve: 2023.04.27.)

E-hiteles tulajdoni lap 5036 hrsz (letöltve: 2023.04.27.)

Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata Közgyűlésének rendelettervezete Eger településképi védelméről szóló 6/2018. (II. 23.) önkormányzati rendelet módosításáról

Erzsébet udvar környezetrendezési terve (2017). S-tér Kft. (letöltve 2023.07.06.)

Egyéb webhelyek

URL1	szabadtér meghatározása	https://www.szotarjelentese.com/Szabadt%C3%A9r	2023.04.15
URL2	Nolli térkép leírása	https://tarsas2010.blog.hu/2011/02/10/a_nolli_terkep_a_nyilvanos_terekrol_1748	2022.11.22
URL3	Nolli térkép	https://web.stanford.edu/group/spatialhistory/nolli/	2023.11.12
URL4	Eger vára a török időkben	https://www.egrivar.hu/palota/viewer.html?id=11&lang=hu	2023.11.12
URL5	Érseki Palota története	https://www.egriersekipalota.hu/a_palota_tortenete/	2022.11.22
URL6	Eszterházy Károly Egyetem története	https://uni-eszterhazy.hu/egyetem/m/egyetem/egyetemunk-tortenete	2022.11.08
URL7	Szép bástya fotó	www.egervar2020.hu/objektumok/szepbastya	2023.11.12
URL8	Egri vár felújítása	https://www.egrivar.hu/hu/szakmai-munka/gyujtemenyek/c/nemzetikastely-es-varprogram-ginop-154	2023.11.12
URL9	belvárosi beruházások ideje	https://www.eger.hu/hu/varos/fejlesztesiprojektek/belvaros	2023.11.12

URL10	M25 autóút átadása	https://magyarepitok.hu/utepites/2020/07/teljessa-valt-eger-gyorsforgalmi-kapcsolata	2023. 11.11
URL11	Dobó tér felújítása képeken	https://www.youtube.com/watch?v=aHq5v4NErLo	2023. 07.06
URL12	Egri Építész Iroda	http://www.egriepir.hu/?c=referenciak&filter=Egri%20%C9p%EDt%E9sz%20Iroda&kategoria=1	2023. 07.06
URL13	Dobó szobor	https://www.kozterkep.hu/3080/dobo-istvan-szoborcsoport	2023. 07.06
URL14	Végvári vitézek szobra	https://www.kozterkep.hu/3079/vegvari-harcok-torokvero	2023. 07.06
URL15	Városszépítő	https://varosszepito.hu/	2023. 07.06
URL16	Gárdonyi szobor	https://www.kozterkep.hu/3339/gardonyi-geza-emlekmu	2023. 07.06
URL17	Végvári Vitézek tere kivitelezés 1	https://www.youtube.com/watch?v=hqADK68pLHY	2023. 07.06
URL18	Végvári Vitézek tere kivitelezés 2	http://www.tveger.hu/2015/06/22/vegvari-vitezek-tere-5/	2023. 07.06
URL19	Forst-ház	http://forsthaz.hu/bemutatkozas	2023. 07.06
URL20	Erzsébet tér átadása	https://www.youtube.com/watch?v=NulbiXm6tvk	2023. 07.06
URL21	Leier Castrum	https://www.leier.hu/hu/termekek/leier-kaiserstein-castrum-natur-terko	2023. 07.06

URL22	Semmelrock Appia Antica	https://www.wienerberger.hu/termekek/semmelrock-terburkolat/semmelrock-termekek/terburkolatok/appia-antica-kombi-lavaszuerke.html	2023. 07.06
URL23	VPI Woody	https://vpi.hu/hu/portfolio/woody/	2023. 07.06
URL24	mmcité	https://www.mmcite.com/hu	2023. 07.06
URL25	Érseki Palota átadása	https://www.magyarKurir.hu/hirek/ternya-k-csaba-aldotta-meg-az-atadott-egri-erseki-palota-kulturalis-es-turisztikai-latogatokozpontot	2023. 07.06
URL26	Szt. István és Szt. Erzsébet szobrai	https://eger.egyhazmegye.hu/turizmus/a-honap-mutargya/a-honap-mutargya-augusztus	2023. 07.06
URL27	Eszterházy tér átadása	https://egrinapok.hu/2019/08/18/megujult-az-eszterhazy-ter/	2023. 07.06
URL28	Óriáskerék	https://egerhirek.hu/2023/09/05/elbontjak-az-oriaskereket/varos/egerhirek	2023. 11.13

9. Ábrajegyzék

1. ábra. Nolli térképének részlete (1748)	3
2. ábra. Eger országos, regionális és térségi elhelyezkedése.....	7
3. ábra. Magyarországi Katonai Felmérései.....	8
4. ábra. Lehatárolás	11
5. ábra. Áttekintő térkép	12

NYILATKOZAT

a szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:

NYILAS KENDE

A Hallgató Neptun kódja:

AKMZ9W

A dolgozat címe:

Szabadterek elemzése Eger belvárosában

A megjelenés éve:

2023.

A konzulens intézetének neve:

Tájépítészeti, Településtervezési és Dísakerti Intézet

A konzulens tanszékének a neve:

Kert- és Szabadteret-tervezési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

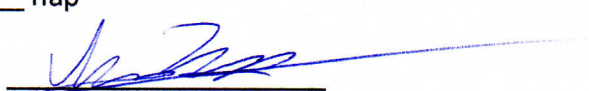
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023. év 11. hó 12. nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

NYILAS KENDE (név) (hallgató Neptun azonosítója: AKMZ9W)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem³

Kelt: 2023. év 11. hó 10. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.